

**„EWALUACJA WARSZAWSKIEGO PROGRAMU
EDUKACJI KULTURALNEJ 2015-2020”**

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający:

Biuro Kultury Urzędu m.st. Warszawy

Wykonawca:

Infondo Pracownia Badawcza Sp. z o.o.

Termin realizacji badania:

listopad-grudzień 2018

SPIS ZASTOSOWANYCH W RAPORCIE SKRÓTÓW

CAWI – (computer-Assisted Web Interview) ankieta internetowa

CKS – Centrum Komunikacji Społecznej

FGI – (focus group interview) zogniskowany wywiad grupowy

IDI – (in-depth interview) indywidualny wywiad pogłębiony

KD – koordynator dzielnicowy edukacji kulturalnej

KEKS – koordynator edukacji kulturalnej w szkole

MAL – Miejsce Aktywności Lokalnej

PO – program operacyjny

SCEK – Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej

SZPEK – szkolny program edukacji kulturalnej

WCIES – Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń

WPEK – Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020

STRESZCZENIE

Niniejszy raport prezentuje wyniki badania pt. „Ewaluacja Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020”, przeprowadzonego w listopadzie i grudniu 2018 r. na zlecenie Biura Kultury Urzędu m.st. Warszawy. Celem badania było dokonanie oceny dotychczasowego przebiegu, efektów oraz potencjału Programu.

Punktem wyjścia rozdziału pierwszego jest omówienie efektów Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020. Ich miarę stanowi zakres realizacji działań systemowych prowadzonych na poziomie miasta, dzielnic oraz podmiotów zaangażowanych w edukację kulturalną, tj. placówek oświatowych, instytucji kultury i organizacji pozarządowych. Analiza obejmuje również scharakteryzowanie odbiorców edukacji kulturalnej ze szczególnym uwzględnieniem wychowanków przedszkoli oraz uczniów szkół, a także wskazanie uwarunkowań, które ułatwiają bądź utrudniają osiągnięcie zakładanych efektów.

W rozdziale drugim uwaga skupia się na uczestnikach wdrażania Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020. W pierwszej kolejności rozpatrywana jest ich współpraca – zarówno jej aktualny model, jak też czynniki wpływające na możliwości i chęci podejmowania partnerstwa oraz potrzeby animatorów i edukatorów postulowane w tym zakresie. Drugim podjętym problemem badawczym są działania służące podnoszeniu kompetencji kadry edukacji kulturalnej. Rozważania koncentrują się wokół kilku kwestii, a mianowicie: omówienia dostępnych form kształcenia; zbadania zapatrywań respondentów na możliwość uczestnictwa w warsztatach, szkoleniach, konferencjach itp., a także przedstawienia potrzeb przejawianych przez nich w tym zakresie.

Rozdział trzeci poświęcony jest sposobom monitorowania Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020. Po ocenie przydatności mierników zaproponowanych w dokumencie programowym przeanalizowana zostaje sprawozdawczość Programu, oparta na ankiecie szkolnej wprowadzonej przez Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy.

W dalszej części niniejszego raportu zawarte są studia przypadku poświęcone portalowi *edukajakulturalna.pl*, Spółdzielni Kultury oraz Funduszowi Animacji Kultury. Całość dopełnia tabela rekomendacji.

SPIS TREŚCI

1	WPROWADZENIE.....	5
1.1	Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020	5
1.2	Informacje o badaniu	7
2	OPIS CAŁOŚCIOWYCH WYNIKÓW BADANIA	8
2.1	Efekty wdrażania WPEK.....	8
2.1.1	Zrealizowane działania	8
2.1.2	Odbiorcy działań WPEK	17
2.2	Wpływ WPEK na angażowanie w edukację kulturalną dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz uczniów szkół.....	20
2.2.1	Wprowadzenie	20
2.2.2	Rodzaje prowadzonych działań oraz ich skala	20
2.2.3	Wpływ WPEK	25
2.2.4	Uwarunkowania realizacji WPEK.....	28
2.3	Przebieg realizacji WPEK	33
2.3.1	Współpraca pomiędzy uczestnikami wdrażania WPEK.....	33
2.3.2	Działania służące podnoszeniu kompetencji uczestników wdrażania WPEK	35
2.4	Sprawozdawczość i monitorowanie wdrażania WPEK.....	39
3	STUDIA PRZYPADKÓW.....	44
3.1	Portal edukacjakulturalna.pl	44
3.1.1	Wprowadzenie	44
3.1.2	Cel portalu	44
3.1.3	Struktura portalu edukacjakulturalna.pl oraz jego zawartość.....	45
3.1.4	Użytkownicy portalu	47
3.1.5	Uwarunkowania i wnioski	48
3.2	Spółdzielnia Kultury.....	51
3.2.1	Wprowadzenie	51
3.2.2	Regulamin Spółdzielni Kultury.....	53
3.2.3	Spółeczność Spółdzielni Kultury oraz jej zasoby	53
3.2.4	Struktura Spółdzielni Kultury.....	56
3.2.5	Spółdzielnia Kultury z punktu widzenia użytkowników	56
3.2.6	Uwarunkowania i wnioski	57
3.3	Fundusz Animacji Kultury	59
3.3.1	Wprowadzenie	59
3.3.2	Zasady przyznawania środków	60
3.3.3	Zadania Funduszu Animacji Kultury oraz jego beneficjenci	60
3.3.4	Uwarunkowania i wnioski	62
4	PODSUMOWANIE.....	63
5	REKOMENDACJE	65

1 WPROWADZENIE

1.1 *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*

Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020 stanowi kontynuację i rozwinięcie *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej* z roku 2009¹. WPEK zainicjowany został na kanwie współpracy Biura Edukacji oraz Biura Kultury Urzędu m.st. Warszawy. Łącząc cele strategiczne dla rozwoju stolicy, ujęte w dokumentach: *Miasto kultury i obywateli. Program rozwoju kultury w Warszawie do roku 2020*² oraz *Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020*³, stał się unikatowym w skali kraju programem operacyjnym uwzględniającym zadania należące do sektora kultury i edukacji. Realizacja *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020* sprzyja integracji środowisk reprezentujących oba wskazane sektory, działających w ramach instytucji samorządowych, ale również takich jak organizacje pozarządowe czy indywidualni animatorzy kultury. Swoim zasięgiem WPEK obejmuje obszar Warszawy. Należy również podkreślić, że założenia WPEK pokrywają się z postulatami kolejnych programów miejskich wprowadzanych w życie w latach 2010-2020⁴.

Nadrzędnym celem *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020* jest „osiągnięcie powszechnego, świadomego, regularnego i aktywnego udziału mieszkańców Warszawy w różnorodnych działaniach z zakresu edukacji kulturalnej, bez względu na wiek, status majątkowy, kompetencje kulturowe, wykształcenie”⁵.

¹ Pierwsza edycja *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej* została przyjęta Zarządzeniem nr 3923/2009 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 7 grudnia 2009 r. Dedykowana była ona wyłącznie uczniom szkół. Zob. *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej* [http://www.WPEK.pl/pi/116265_1.pdf , dostęp 14 grudnia 2018].

² Zob. *Miasto kultury i obywateli. Program rozwoju kultury w Warszawie do roku 2020. Założenia* [<http://strategia.um.warszawa.pl/content/miasto-kultury-i-obywateli-program-rozwoju-kultury-w-warszawie-do-roku-2020>, dostęp 14 grudnia 2018].

³ Zob. *Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020*, Warszawa 2013, s. 4-6, 85-90 [<http://www.edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/program-rozwoju-edukacji/4651/attachments/program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013-2020.pdf>, dostęp 14 grudnia 2018].

⁴ W dokumencie WPEK wymieniono następujące programy: Warszawa Przyjazna Seniorom na lata 2013-2020, Program "Rodzina" na lata 2010-2020, Warszawski program działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2010-2020, Program opieki nad zabytkami m.st. Warszawy na lata 2010-2014, Program Innowacyjna Warszawa 2020, Program wspierania przedsiębiorczości, Program współpracy m.st. Warszawy w 2015 roku z organizacjami pozarządowymi (...) oraz Program Młoda Warszawa. Zob. *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 4.

⁵ *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 11.

Odbiorcy Programu:

Zgodnie z nadrzędnym celem *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, jego odbiorcami są wszyscy mieszkańcy m.st. Warszawy. W zależności od przyjętego kryterium kategoryzacji odbiorców można wyodrębnić wśród nich rozmaite grupy.

Ze względu na kryterium wiekowe są to:

- najmłodsze dzieci (od urodzenia do wieku przedszkolnego);
- dzieci i młodzież uczęszczające do przedszkoli i szkół;
- studenci;
- osoby dorosłe;
- seniorzy.

Ze względu na kryterium poziomu zaangażowania w działania z zakresu edukacji kulturalnej są to:

- uczestnicy aktywni;
- uczestnicy pasywni;
- uczestnicy obojętni/negatywni.

Ze względu na kryterium możliwości i ograniczeń warunkujących udział w działaniach z zakresu edukacji kulturalnej są to:

- osoby, których sposób życia i szanse życiowe uznawane są za najbardziej powszechne;
- osoby zagrożone wykluczeniem;
- osoby uprzywilejowane tj. związane ze środowiskiem oświatowym lub artystycznym z racji wykonywanego zawodu, pochodzenia, talentów itp.⁶

Uczestnicy wdrażania Programu:

Uczestnikami wdrażania *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020* są:

- Pełnomocnik Prezydenta m.st. Warszawy ds. edukacji kulturalnej;
- Biuro Kultury, Biuro Edukacji, Centrum Komunikacji Społecznej oraz inne Biura Urzędu m.st. Warszawy;
- Koordynatorzy edukacji kulturalnej w dzielnicach;
- Koordynatorzy/realizatorzy edukacji kulturalnej w placówkach oświatowych oraz instytucjach kultury;
- Koordynatorzy/realizatorzy edukacji kulturalnej w organizacjach pozarządowych⁷.

⁶ *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 11, 27.

⁷ *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 24-26.

W trakcie wdrażania WPEK wykorzystuje się także zasoby zewnętrzne w postaci ekspertów oraz instytucji badawczych. Ponadto funkcję doradczą w zakresie wdrażania WPEK sprawuje Rada Programowa powołana przez Prezydenta m.st. Warszawy.

1.2 Informacje o badaniu

Niniejszy raport prezentuje wyniki badania ewaluacyjnego Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej, zrealizowanego w miesiącach listopad-grudzień 2018 r. przez Infondo Pracownia Badawcza Sp. z o.o. na zlecenie Biura Kultury Urzędu m.st. Warszawy.

W ramach badania przeprowadzono:

- analizę dokumentów i danych zastanych dotyczących WPEK oraz dostępnych wyników badań i analiz dotyczących uczestnictwa w kulturze, w tym edukacji kulturalnej
- wywiady jakościowe z uczestnikami wdrażania WPEK
- wywiady ankietowe (CAWI) z koordynatorami WPEK
- studia przypadków (obejmujące analizę danych zastanych oraz wywiady jakościowe) dotyczące 3 spośród kluczowych modułów WPEK: portalu edukacjakulturalna.pl, Spółdzielni Kultury oraz Funduszu Animacji Kultury.

2 OPIS CAŁOŚCIOWYCH WYNIKÓW BADANIA

2.1 Efekty wdrażania WPEK

Zadaniem pierwszej części niniejszego raportu jest opisanie efektów wdrażania Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020. Analiza obejmuje: omówienie działań z zakresu edukacji kulturalnej zrealizowanych w Warszawie, przedstawienie ich odbiorców, wskazanie uwarunkowań towarzyszących wdrażaniu Programu oraz ocenę wpływu WPEK na zaangażowanie w edukację kulturalną jej najmłodszych odbiorców, tj. uczniów przedszkoli i szkół. Rozdział otwiera przegląd dokumentów dotyczących WPEK. W jego dalszej części prezentowane są wyniki wywiadów jakościowych oraz badania ankietowego.

2.1.1 Zrealizowane działania

Działania w zakresie edukacji kulturalnej wynikające z WPEK realizowane są na kilku poziomach, a mianowicie: na poziomie miasta, na poziomie dzielnic oraz na poziomie placówek oświatowych, instytucji kultury i innych podmiotów, np. organizacji pozarządowych.

Za nadrzędne rozwiązanie systemowe przyjęto stworzenie portalu, który służyłby całej społeczności *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020*. Dostępny jest on pod adresem <http://edukacjakulturalna.pl/wpek.html> oraz adresem <http://www.wpek.pl/wpek.html>. Portal składa się z kilkunastu działów, skategoryzowanych w zakładkach paska bocznego. W jego bogatych zasobach znajdują się zarówno informacje merytoryczne na temat WPEK (zasady funkcjonowania, podstawy formalne, systemowe rozwiązania usprawniające realizację itp.), jak też relacje z działań podejmowanych w zakresie edukacji kulturalnej (na wszystkich poziomach); a ponadto baza kontaktów do uczestników wdrażania Programu, cyfrowy zbiór publikacji dla animatorów (raporty, artykuły, podręczniki) i in. Zadanie portalu polega na efektywnym promowaniu WPEK⁸.

Do inicjatyw realizowanych w środowisku sieciowym należy również Spółdzielnia Kultury. Jest to witryna internetowa działająca pod adresem <http://spoldzielniakultury.waw.pl/>. Witryna funkcjonuje samodzielnie i jako podstrona portalu *edukacjakulturalna.pl*. Jej celem jest umacnianie współpracy pomiędzy lokalnymi instytucjami a organizacjami pozarządowymi, artystami i aktywistami miejskimi poprzez zachęcanie ich do wzajemnego dzielenia się zasobami: przestrzenią, wyposażeniem, zapleczem kadrowym, a także produktami kultury (koncerty, spektakle, wystawy). Używanie Spółdzielni jako centrum wymiany informacji, podobnie jak korzystanie z udostępnianego w niej potencjału, ma charakter bezpłatny⁹.

⁸ Szczegółowa charakterystyka portalu, poparta informacjami zgromadzonymi w ramach studium przypadku, dokonana zostanie w dalszej części niniejszego raportu.

⁹ Spółdzielnia Kultury, podobnie jak portal *edukacjakulturalna.pl*, scharakteryzowana zostanie na podstawie studium przypadku.

Fundusz Animacji Kultury należy do źródeł finansowania edukacji kulturalnej, zapewnianych przez Biuro Kultury Urzędu m.st. Warszawy. Przeznaczony jest na wspieranie projektów edukacji kulturalnej realizowanych w domach kultury i bibliotekach publicznych, w tym projektów realizowanych na obszarze rewitalizacji. Dotowane są projekty partnerskie, angażujące co najmniej dwie instytucje kultury, wspierane są zespoły amatorskie działające w domach kultury, a także projekty oparte na współpracy domów kultury i bibliotek publicznych z organizacjami pozarządowymi i wspólnotami lokalnymi z obszaru rewitalizacji. Środki z tej z puli przyznawane są dorocznie. Zasady ubiegania się o nie określa *Regulamin Funduszu Animacji Kultury*¹⁰.

Biuro Edukacji wspiera finansowo projekty edukacji kulturalnej realizowane w szkołach poprzez Warszawskie Inicjatywy Edukacyjne, zaś w placówkach edukacji pozaszkolnej dzięki konkursowi PEGaz. Głównym założeniem obu konkursów jest rozwijanie zainteresowań i talentów uczniów. Możliwe jest też wsparcie projektów nieformalnych grup młodzieżowych w ramach programu „Aktywa Warszawska Młodzież”.

Zarówno Biuro Kultury, jak i Biuro Edukacji corocznie prowadzi otwarte konkursy ofert dla organizacji pozarządowych na działania związane z edukacją kulturalną.

Kolejnym działaniem systemowym jest Laboratorium Edukacji Kulturalnej (LEK). LEK to program podnoszenia kompetencji, skierowany do animatorów, edukatorów i nauczycieli. Laboratorium realizowane jest w kilku modułach. Moduł dla nauczycieli organizowany i prowadzony jest przez Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (WCIES) i Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej (SCEK). Moduł dla dzielnicowych domów kultury został zapoczątkowany w 2016 roku i realizowany był w formie dwuletniego systemowego programu szkoleń dla całych zespołów domów kultury, szkoleń specjalistycznych dla pracowników domów kultury oraz szkoleń dla kadry zarządzającej. Szkolenia specjalistyczne dla kadry domów kultury są kontynuowane. Realizowane są także: moduł dla organizacji pozarządowych; moduł dla młodzieżowych producentów szkolnych festiwali¹¹; moduł otwarty poświęcony wizytom studyjnym w instytucjach kultury.

Laboratorium Edukacji Kulturalnej dysponuje zasobem kreatywności, wiedzy i doświadczenia specjalistów. W Laboratorium powstał *Kodeks dobrych praktyk współpracy dzielnicowych domów kultury i organizacji pozarządowych*. Zredagowało go grono złożone z przedstawicieli obu środowisk. W dokumencie niejako uprawomocniają się założenia cyklu warsztatów dla pracowników domów kultury, przeprowadzonego w latach 2016-2017 w ramach LEK¹². Publikacja zawiera 15 rekomendacji. Jej zasadniczą część poprzedza wprowadzenie podkreślające walory partnerstwa. Od 2018 r. *Kodeks dobrych praktyk...* dostępny jest w portalu *edukajakulturalna.pl*, w zadedykowanej mu zakładce.

¹⁰ Fundusz Animacji Kultury to trzecie i zarazem ostatnie działanie, któremu poświęcone będzie studium przypadku.

¹¹ Chociaż moduł ten został szczegółowo scharakteryzowany w jednej z publikacji dotyczących WPEK, to nie ujęto go w wykazie modułów LEK dostępnym w serwisie *edukajakulturalna.pl*. Zob. *Warszawski Program Edukacji kulturalnej. Instrukcja obsługi*, dz. cyt., s. 73, 82-83. Por. *Laboratorium Edukacji Kulturalnej* [online] [http://www.WPEK.pl/WPEK,laboratorium_edukacji_kulturalnej.html, dostęp 14 grudnia 2018.].

¹² Warsztaty dotyczyły m.in. współpracy domów kultury z sektorem NGO. Zob. A. Szeliga, *NGO i domy kultury łączy potencjał twórczy* [<https://publicystyka.ngo.pl/ngo-i-domy-kultury-laczy-potencjal-tworczy> ↑ dostęp 14 grudnia 2018]. Por. Studium przypadku – Spółdzielnia Kultury.

Doroczny Konkurs Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej skierowany jest do pracowników szkół i przedszkoli, uczelni, instytucji kultury, organizacji pozarządowych oraz firm, którzy w danym roku szkolnym realizowali nowatorskie projekty z zakresu edukacji kulturalnej, angażując w nie warszawiaków. Zgłoszenia, przyjmowane do końca czerwca, poddawane są kilkustopniowej selekcji. O prestiżu konkursu najlepiej świadczy skala zainteresowania, jakim się on cieszy:

Tabela 1. Konkurs Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej – edycje 2015-2018

Edycja konkursu	Liczba zgłoszonych projektów	Liczba zakwalifikowanych projektów	Liczba nagrodzonych projektów	Liczba wyróżnionych projektów
IX edycja 2018 r.	126	58	19	6
VIII edycja 2017 r.	98	53	28	7
VII edycja 2016 r.	94	43	22	2
VI edycja 2015 r.	111	51	23	5

Źródło: opracowanie własne.

Liczba zgłoszeń i zakwalifikowanych projektów, pomimo nieznacznych wahań, w ciągu ostatnich dwóch lat wzrasta. W okresie 2015-2018 przyznano łącznie 92 nagrody, przy czym 4 z nich były Nagrodami Grand Prix Edukacji Kulturalnej. Łączna pula nagród niezmiennie opiewa na kwotę 100 tys. zł.¹³ Zwycięzcy uhonorowywani są podczas uroczystej Gali. Do tradycji Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej należy publikacja pokonkursowa, w której prezentowane są najciekawsze inicjatywy¹⁴.

Dodatkową oprawę Konkursu stanowi Giełda Projektów i Programów Edukacji Kulturalnej. W Giełdzie uczestniczą wyłonieni w danym roku laureaci Konkursu Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej.

Festiwal Energii Kulturalnej to działanie będące efektem współpracy Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej i Ośrodka Edukacji Muzealnej Muzeum Łazienki Królewskie. Odbywa się on na przełomie maja i czerwca w Łazienkach Królewskich. Jego celem jest promowanie twórczości amatorskiej, prezentowanej w ramach otwartych występów plenerowych. W Młodzieżowych Spotkaniach Teatralnych – prowadzonych w STUDIO teatrgalerii – uczestniczą grupy młodzieżowe, związane z lokalnymi ośrodkami kultury, szkołami, teatrami, stowarzyszeniami lub grupami nieformalnymi. Podczas Spotkań debiutanci mają możliwość wystąpienia przed specjalistami z dziedziny teatru.

Konferencje z cyklu *Kulturalna Edukacja* skierowane są do animatorów, edukatorów i nauczycieli oraz wszystkich warszawiaków zainteresowanych edukacją kulturalną.

¹³ Nagroda trafia bezpośrednio do autora zwycięskiego projektu, nie zaś do instytucji, która go zatrudnia.

¹⁴ Zob. Warszawski Program Edukacji Kulturalnej, *Warszawska Nagroda Edukacji Kulturalnej 2010-2015*; Warszawski Program Edukacji Kulturalnej, *Warszawska Nagroda Edukacji Kulturalnej 2016*; Warszawski Program Edukacji Kulturalnej, *Warszawska Nagroda Edukacji Kulturalnej 2017* [http://www.WPEK.pl/WPEK,1,10100.html?locale=pl_PL; dostęp 14 grudnia 2018].

Sformalizowany charakter tradycyjnych sympozjów ustępuje tu miejsca swobodnej wymianie poglądów na temat aktualnych problemów dotyczących środowiska kultury i oświaty. Wnioski będące rezultatem podejmowanych dyskusji, syntetyzowane w formie raportów, publikuje się na portalu *edukajakulturalna.pl*¹⁵. W ramach cyklu zorganizowanych zostało kilka spotkań tematycznych, poświęcone wybranym dziedzinom sztuki. Były to EduAkcje: Muzealna, Teatralna, Architektoniczna, Medialna, Filmowa, Muzyczna, Wielokulturowa i EduAkcja dla Bibliotek.

Działaniem zainicjowanym w roku 2018 jest IQ Indeks Kulturalny. Odnotowywane są w nim informacje dotyczące aktywności ucznia na polu pozalekcyjnej edukacji kulturalnej. Dokument obowiązuje w danym roku szkolnym. Wydaje go, zatwierdza i ewidencjonuje Koordynator Edukacji Kulturalnej w Szkole (poprzez nadanie numeru, opieczątowanie i wprowadzenie do rejestru). Indeks Kulturalny może także wydać instytucja, ngo lub inny organizator działań artystycznych. Założenie indeksu wynika z dobrowolnej decyzji ucznia. Korzyści płynące z jego prowadzenia to m.in.: promocja własnych osiągnięć, możliwość podwyższenia oceny ze sprawowania, zwiększenie szans w przyszłych procesach rekrutacyjnych. Dokument w formie gotowej do pobrania znajduje się w serwisach *edukajakulturalna.pl* i *edukacja.warszawa.pl*.

„Systemowość” WPEK można rozumieć jako spójny zbiór działań oraz jako sposób ich wykonania¹⁶. Rozróżniwszy te znaczenia, wypada oddzielić mechanizm wdrażania WPEK od stopnia, w jakim poszczególne jego założenia zostały wprowadzone w życie. Zakres realizacji Programu, rozpatrywanego jako spójny zestaw zadań, okazuje się bardzo szeroki. Świadczy o tym integralność inicjatyw podejmowanych w skali makro. Jak zasygnalizowano wcześniej, centralizującą je bazą jest portal *edukajakulturalna.pl*, za pośrednictwem którego prowadzone bądź promowane są kolejne przedsięwzięcia (każdemu z nich przypisana jest odpowiednia zakładka portalu). O spójności systemu (Programu) świadczą wzajemne powiązania poszczególnych jego ogniw. Jako przykład służyć może Spółdzielnia Kultury, która – funkcjonując za pośrednictwem portalu – wspiera realizatorów wszystkich działań systemowych. Te z kolei łączy odgórne źródło finansowania, pochodzące m.in. z Funduszu Animacji Kultury. W korelacji tej nie sposób pominąć roli Laboratorium Edukacji Kulturalnej:

„Laboratorium Edukacji Kulturalnej, wydaje mi się, że [jest istotne] w podnoszeniu kompetencji animatorów. Że różnego rodzaju warsztaty, które są [organizowane w ramach LEK], to jest w tej chwili najważniejsza część WPEK-u¹⁷.”

Warto podkreślić, że szkolenia dla kadry edukacji kulturalnej obejmują przede wszystkim animatorów i nauczycieli, zatem najwyższymi dotowanymi modułami LEK są moduł dla dzielnicowych domów kultury i moduł dla nauczycieli.

¹⁵ Zob. Warszawski Program Edukacji Kulturalnej, *Kulturalna eduAKCJA Warszawy. Raport 2015*; Warszawski Program Edukacji Kulturalnej, *Kulturalna eduAKCJA Warszawy. Raport 2016*; Warszawski Program Edukacji Kulturalnej, *Kulturalna eduAKCJA Warszawy. Raport 2017* [online] [dostęp 14 grudnia 2018]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.WPEK.pl/WPEK,1,10100.html?locale=pl_PL>.

¹⁶ Zob. hasło: *system* [w:] *Słownik Języka Polskiego PWN*, oprac. L. Drabik et al., współprac. A. Stankiewicz, Warszawa 2006 r.

¹⁷ IDI.

Warsztaty i szkolenia prowadzone w ramach LEK nierzadko stają się determinantą kolejnych inicjatyw – konkursów, konferencji tematycznych z serii EduAkcji czy *Kodeksu dobrych praktyk...* Kodeks, zainicjowany w ramach LEK, stał się odrębnym narzędziem wykorzystywanym przez domy kultury. Wyrazem spójności działań Programu jest także powiązanie Konkursu Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej z Giełdą Projektów i Programów Edukacji Kulturalnej.

Działania wyszczególnione jako elementy systemu stanowią zarazem jego węższe podsystemy. Przykładowo, Laboratorium Edukacji Kulturalnej to system rozwoju realizatorów WPEK; IQ Indeks Kulturalny to system dowartościowania młodzieży uczestniczącej w edukacji kulturalnej; Spółdzielnia Kultury i *Kodeks dobrych praktyk...* to systemy współpracy wybranych instytucji i organizacji; EduAkcje Warszawy to system konferencji, a programy grantowe, takie jak Fundusz Animacji Kultury, to z kolei jeden z systemów finansowania Programu¹⁸.

Działania systemowe wynikające z WPEK realizowane są w trybie ciągłym, obejmującym lata 2015-2020. Poza tym posiadają one charakter dynamiczny, tj. oddziałują na środowisko uczestników edukacji kulturalnej i same są przez nie kształtowane. Ze względu na to, że ich zasięg obejmuje całą Warszawę, znajdują odzwierciedlenie w działalności edukacyjno-kulturalnej prowadzonej na poziomie dzielnic i instytucji. W Programie uczestniczy znaczna liczba podmiotów, różniących się pod względem formy organizacyjnej, dodatkowo rozmieszczonych na rozległym terenie m.st. Warszawy. Zadaniem niniejszej ewaluacji nie jest bynajmniej zweryfikowanie wszystkich wydarzeń wynikających z WPEK (nawiasem mówiąc, byłoby to niemożliwe). Ważne jest określenie jakości prowadzonych działań, a więc ustalenie ich rodzajów i zasięgu.

W toku wywiadów indywidualnych przeprowadzonych z pracownikami różnych szczebli wdrażania WPEK ustalono, że edukacja kulturalna przybiera następujące formy:

- edukacja architektoniczna,
- edukacja biblioteczna/czytelnicza,
- edukacja filmowa,
- edukacja wielokulturowa,
- edukacja medialna,
- edukacja muzealna,
- edukacja muzyczna/taneczna,
- edukacja plastyczna,
- edukacja teatralna.

Pozyskane informacje pozwalają krótko scharakteryzować wyodrębnione formy edukacji kulturalnej, większość z nich popierając przykładami konkretnych działań.

Edukację architektoniczną realizują m.in. szkoły uczestniczące w konkursie na najlepiej zaaranżowaną przestrzeń przeznaczoną do nauki. Brak zajęć dydaktycznych dotyczących

¹⁸ IDI.

projektowania wnętrz, ujętych w podstawie programowej, nie stanowi przeszkody dla uczniów i nauczycieli, którzy wspólnie dbają o to, aby ich placówki otrzymały zaszczytne wyróżnienie. W 2018 r. odbyła się 3. edycja konkursu „Najlepsze szkolne i przedszkolne przestrzenie uczenia się”, którego organizatorem jest Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy we współpracy z Biurem Architektury i Planowania Przestrzennego oraz Biurem Stołecznego Konserwatora Zabytków. Celem Konkursu jest wskazanie najlepszych przestrzeni edukacyjnych z punktu widzenia architektury, estetyki i funkcjonalności ułatwiającej proces uczenia się i sprzyjającej rozwojowi społeczności szkolnych i przedszkolnych. Promowany jest również partycypacyjny sposób kształtowania przestrzeni szkolnej. Konkurs adresowany jest do uczniów, nauczycieli, rodziców warszawskich szkół i przedszkoli, którzy zgłaszają wybrany przez siebie obiekt.

Edukacja biblioteczna, nazywana też czytelniczą, realizowana jest w ramach pracy różnego typu bibliotek. Cykliczne spotkania bibliotekarzy wszystkich typów bibliotek, organizowane w ramach WPEK, odbywają się podczas konferencji Konferencja eduAkcja Biblioteka na Warszawskich Targach Książki.

Respondenci nie podają przykładów działań, które dotyczyłyby edukacji teatralnej choć odmianę tę często uwzględniają w swoich wypowiedziach.

Wprowadzenia do swej oferty zajęć z zakresu edukacji filmowej podejmują się rozmaite instytucje np. kina, domy kultury, szkoły. Imponująca lista inicjatyw z jej zakresu obejmuje m.in.: szkolny konkurs filmowy „Moje spotkanie z filmem” (XIV edycja/2018 r.), Maratony filmowe (nocne pokazy filmów odbywające się w szkołach), Filmową Akademię Rodzica (projekcje filmów poruszających tematykę rodziców i dzieci, w których współuczestniczą obie te grupy), Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Dozwolone do 21” (realizowany w 9 dzielnicach m.st. Warszawy, w jego realizację włączają się uczniowie chętnych szkół), Requiem Festiwal w Berlinie (uczestniczą w nim przedstawiciele jednej ze stołecznych szkół), Międzynarodowy Festiwal Grand OFF (uczniowie jednej z warszawskich szkół udzielają się w nim jako wolontariusze). Działania blisko powiązane z edukacją filmową to klub reżyserski i klub dziennikarski prowadzone przez dzieci i młodzież szkolną. Inicjatywą wartą odnotowania są projekcje filmowe dla nauczycieli i środowiska związanego z kinematografią, odbywające się w kinie „Atlantic”. Jest to działanie o charakterze prewencyjnym, mające na celu przybliżenie edukatorom problemu szeroko pojętego wykluczenia. Posiada ono stały harmonogram – po każdej projekcji otwierana jest dyskusja uczestników i zaproszonych gości np. twórców filmowych. Jednym z celów projekcji jest promowanie edukacji filmowej prowadzonej w szkołach. Dla uczestniczących w nich nauczycieli przygotowywane są pakiety edukacyjne, tj. programy dydaktyczne dotyczące wybranych filmów możliwe do zastosowania podczas zajęć z uczniami.

Edukacja wielokulturowa realizowana była w 2018 r. w ponad 40 domach kultury, bibliotekach i organizacjach pozarządowych.

Nie ulega wątpliwości, że bodźcem do wykształcenia się najnowszej odmiany edukacji kulturalnej jest rozwój nowych technologii:

„Później powstała medialna, bo spotykaliśmy się z różnymi instytucjami i wiedzieliśmy także, że ten rozwój nowych mediów jest istotny i musimy myśleć o edukacji medialnej, o łączeniu tego z kulturą i wykorzystaniu w różny sposób¹⁹.”

Ujęcie tego zagadnienia w programie jednej z EduAkcji Warszawy stanowi wyraz otwartości środowiska WPEK na procesy zachodzące we współczesnym społeczeństwie i na zmieniające się potrzeby odbiorców edukacji kulturalnej.

Edukacja muzealna najczęściej prowadzona jest w ramach współpracy instytucji kultury ze szkołami. Od 2014 r. we współpracy z Muzeum Narodowym organizowana jest Muzealna Edukacja Warszawy. W jej efekcie od dwóch lat, obok spotkań dla nauczycieli, realizowana jest gra miejska dla uczniów mająca charakter imprezy towarzyszącej konferencji. Muzealna Edukacja Warszawy ma na celu nawiązywanie i podtrzymywanie współpracy muzeów i szkół. Uczestniczą w niej niemal wszystkie warszawskie muzea. Zaowocowało to licznymi projektami i programami zrealizowanymi wspólnie przez animatorów i nauczycieli, lepszą znajomością oferty muzeów, a także przyporządkowaniem tematów lekcji muzealnych do wymagań podstawy programowej.

Jednym z organizatorów działań dotyczących edukacji plastycznej do dorosłych, wskazanym przez respondentów, jest Klub Aktywnego Nauczyciela Plastyki KANAPA. Poza inicjatywami promowanymi systematycznie w serwisie społecznościowym Facebook jego członkowie dwa razy do roku zapraszają chętnych edukatorów na otwarte warsztaty plastyczne.

Formą edukacji plastycznej skierowanej do seniorów są plenery malarskie organizowane w ramach WPEK. Raz w roku seniorzy (każdą dzielnicę reprezentuje jeden senior) wyjeżdżają do miejskiego Ośrodka Oświatowo-Szkoleniowego „ARKADIA” w Kazimierzu Dolnym. Główne cele spotkań plenerowych, to: tworzenie warunków do rozwijania aktywności; rozwijanie wyobraźni i wrażliwości plastycznej uczestników; poznanie twórczości artystów związanych z Kazimierzem Dolnym; poszerzanie umiejętności manualnych i warsztatowych w zakresie technik malarskich i rysunkowych; wyrabianie w uczestnikach umiejętności wnikliwej obserwacji i analizy rzeczywistości; uświadamianie zmienność światła i czasu, wymiana doświadczeń. Seniorzy pracują pod okiem profesjonalnych artystów malarzy. Zwieńczeniem każdego pleneru był wernisaż prac uczestników.

W sferze założeń WPEK wciąż pozostaje opracowanie modelowego programu edukacji kulturalnej dla poszczególnych dziedzin: sztuk performatywnych, wizualnych; architektury; filmu; muzyki; literatury i czytelnictwa; nowych technologii i mediów, z uwzględnieniem różnych grup docelowych²⁰. Dotychczas opracowany został jedynie dokument dotyczący programu edukacji tanecznej,

„(...) jest jeden dokument napisany na temat tańca i tylko taki dokument został stworzony.”

W trakcie realizacji WPEK zrezygnowano z programowania poszczególnych obszarów edukacji kulturalnej za pomocą szczegółowych dokumentów:

¹⁹ IDI.

²⁰ Zob. *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s 13. (1. Programowanie).

„Odeszliśmy od tych dokumentów, gdyż nasi artyści i animatorzy ich nie potrzebują. Kolejne roczniki uczą się na bardzo dobrych uczelniach w Polsce, Europie i innych kontynentach. Są kompetentni. Taki dokument był potrzebny 10 lat temu, dziś już nie.”²¹

Decyzja ta uzasadniona jest doświadczeniami uczestników wdrażania Programu.

Działania w zakresie edukacji kulturalnej wynikające z WPEK, realizowane przez domy kultury, biblioteki, teatry, muzea, instytucje muzyczne i filmowe, fundacje, stowarzyszenia oraz placówki pozaszkolne dzielą się na dwa rodzaje. Pierwszy z nich obejmuje „typowe” zajęcia kulturalno-artystyczne prowadzone na zasadzie „szkoły popołudniowej”, a więc w ramach zajęć nieobowiązkowych adresowanych do wszystkich chętnych. Drugi rodzaj to edukacja zorganizowana, skierowana do uczniów szkół. Zajęcia z jej zakresu przygotowywane są przez animatorów w porozumieniu z nauczycielami tak, aby współgrały z podstawą programową obowiązującą na poziomie kształcenia poszczególnych klas (w zbadanym przypadku mowa jest o szkołach podstawowych). Z kolei działania w zakresie edukacji kulturalnej realizowane w szkołach na ogół wynikają z programu przygotowanego na użytek wewnętrzny. Ze względu na to, że program ten jest bardzo zbliżony do WPEK, szkolni edukatorzy nie stosują pomiędzy nimi rozróżnienia, wszystkie swoje działania traktując jako formy realizowania edukacji kulturalnej.

(...) my nie stosujemy rozróżnień. Znacząca moja kadra pedagogiczna jeszcze nie jest na takim poziomie wtajemniczenia, żeby analizować to pod kątem konkretnie programu, Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej. Bardziej traktują to, jako taki wewnętrzny program edukacji kulturalnej w szkole, a na ten program jest nabudowany program, w którym tak jakby ja jestem, mam tę świadomość, że robimy pewne rzeczy cyklicznie z dzielnicą, które się pojawiają co roku. I w nich uczestniczy jakaś grupa nauczycieli. Natomiast powiem tak, nie posiadamy jako szkoła programu, Szkolnego Programu Edukacji Kulturalnej napisanego dokładnie zgodnie z wytycznymi, które tutaj są. Tylko mamy swój wewnętrzny program, ale gdy porównywałam to jest on bardzo podobny. Natomiast przymierzamy się do tego, aby taki program literalnie był taki sam, czyli żeby go przepisać, nanieść na tę formułę, na ten szkielet, żeby właśnie tak wyglądał. Ale na razie jeszcze to nie zostało zrobione²².

Wśród zrealizowanych działań znajduje się także Szkolny Program Edukacji Kulturalnej (SZPEK). Do tej pory przygotowało go około 50-60% szkół (posiadanie takiego dokumentu nie jest obowiązkowe). Szkolny Program Edukacji Kulturalnej jest jedną z podstawowych „cegiełek”, budujących Warszawski Program Edukacji Kulturalnej. SzPEK jest dokumentem wewnątrzszkolnym, formułowanym corocznie na dany rok szkolny. Jeżeli szkoła podejmie decyzję o jego wprowadzeniu to SzPEK będzie uzupełniał programy obligatoryjnie wymagane w szkole, zgodnie z prawem oświatowym, – tj. zestaw szkolnych programów nauczania, szkolny program wychowawczy i szkolny program profilaktyczny. Skorelowany zestaw dokumentów powinien uwzględniać realizację podstawy programowej na każdym etapie edukacyjnym i uwzględniać wszystkie opisane w niej wymagania. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela. SzPEK nie może być formalnym biurokratycznym programem, musi przynosić szkole konkretne korzyści, dzięki systemowemu, przemyślanemu planowi działań, dążeniu do ustalonych celów i rezultatów. Dzięki programowi szkoła będzie mogła w lepszym stopniu korzystać z zasobów kulturalnych Warszawy.

²¹ IDI.

²² IDI.

Prace nad jego tworzeniem SzPEK koordynuje Koordynator Edukacji Kulturalnej w Szkole (KEKS), zaangażowani są w nie nauczyciele wytypowani przez dyrektora szkoły, w szczególności wchodzący w skład zespołu bloku przedmiotów humanistycznych. Warto, aby w procesie tworzenia SzPEK uczestniczyła również Rada Rodziców oraz Samorząd Uczniowski. Zatwierdzony przez dyrektora projekt programu akceptuje Rada Pedagogiczna.

Realizacja SZPEK służy integracji środowiska szkolnego poprzez animację kulturalną i lepszej orientacji w jego potrzebach oraz umożliwia wykorzystywanie potencjału kulturowego spoza szkoły, budowanie partnerstwa instytucji publicznych i pozarządowych, prezentację uczniów w profesjonalnych przestrzeniach kultury, sprzyja też zaangażowaniu potencjału osobistego i zawodowego rodziców.

O wysokiej efektywności WPEK świadczą jego dotychczasowe produkty i rezultaty. Kilka z nich wiąże się z działalnością Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej. Jego aktywne uczestnictwo w konferencjach i kongresach kultury itp. stało się przyczynkiem do powstania Mazowieckiego Programu Edukacji Kulturalnej w 2018 r. Poza tym postawa Pełnomocnika zaowocowała Promocją WPEK w polskich miastach np. w Gdańsku, Lublinie, Krakowie, Słupsku, Koszalinie i w Łodzi. Ośrodki te aktualnie opracowują lub deklarują chęć tworzenia własnych programów edukacji kulturalnej.

Dzięki upowszechnianiu idei WPEK w stołecznych instytucjach kultury powstają działy lub animatorzy zajmujący się edukacją kulturalną. Prowadzą one warsztaty i projekty skierowane do własnej publiczności. Inicjatywy te często wyróżniane są w Konkursie Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej. Niewymiernym rezultatem samego Konkursu i powiązanej z nim Giełdy jest skuteczna promocja inicjatyw autorskich.

Najbardziej docenianym produktem jest wszechstronne doksztalcanie kadry instytucji kultury, możliwe dzięki Laboratorium Edukacji Kulturalnej. Działania podejmowane w tym obszarze dotyczą rozmaitych zagadnień. Jednym z nich są wskaźniki realizacji WPEK:

„(...) całe szkolenie było poświęcone wskaźnikom wszelkiego rodzaju, mierzalności różnego rodzaju projektów.”²³

Umiejętności nabyte w tym zakresie okazują się przydatne podczas pisania wniosków:

„Natomiast jeden z pierwszych tych takich warsztatów, które otworzyły mi troszeczkę oczy i inaczej spojrzałam na wnioski ministerialne, mianowicie była to kwestia wskaźników, nadal ich nie lubię. Ale rozumiem dlaczego ich nie lubię²⁴”.

Ważne zagadnienie, któremu poświęca się warsztaty i szkolenia to skuteczna komunikacja, zarówno pomiędzy pracownikami poszczególnych instytucji kultury i organizacji, jak też pomiędzy animatorami i różnymi grupami odbiorców ich działań:

(...) mieliśmy ciekawy taki spotkanie gdzie rozmawialiśmy na temat języków, którymi mówią poszczególne grupy. To znaczy urzędnicy, pracownicy domów kultury, szkoły i tak dalej. I również petenci wszelkiego rodzaju, uczestnicy zajęć i tak dalej. Tak jak każdy z nas. Niby to wszystko jest oczywiste, ale dopiero wtedy mi się oczy otworzyły, że rzeczywiście każdy z nas mówi innym językiem, mimo, że jest to język polski. I żebyśmy dobrze się komunikowali, to w danym momencie jeżeli chcemy być dobrze zrozumiani przez, nie wiem, dzieci, no to musimy wejść w ich

²³ IDI.

²⁴ IDI.

język. Jeżeli chcemy z urzędnikiem się dogadać, to musimy, chcemy, czy nie chcemy, troszeczkę wejść w jego język i tak dalej, i tak dalej²⁵.

Dzięki szkoleniom animatorzy i edukatorzy nabywają także umiejętności z zakresu sztuki autoprezentacji czy tworzenia i prowadzenia profesjonalnych stron internetowych swoich instytucji.

Efekty WPEK najwyżej cenione przez szkoły to promocja placówek realizujących edukację kulturalną w środowisku lokalnym oraz wzrost ich atrakcyjności dla rodziców obecnych i przyszłych uczniów. Poza tym szkoły zaangażowane w Program obserwują wzrost poziomu zainteresowania uczniów konkursami międzyszkolnymi, co owocuje zwiększeniem się ich aktywności na polu działań kulturalnych.

Wszystkie działania wynikające z WPEK warte są kontynuowania. Inicjatywa, która cieszy się dużą popularnością to Konkurs Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej. Pomysłem, jaki pojawił się w trakcie obecnej edycji Programu jest multiplikacja najciekawszych inicjatyw z zakresu edukacji kulturalnej, nagradzanych i wyróżnianych w Konkursie Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej. Działanie powinno skupiać się na unikatowych projektach, realizowanych początkowo w skali mikro. Zakłada poszerzanie ich zasięgu do makroskali, czyli wdrażanie ich w kolejnych instytucjach kultury, po uprzednim opracowaniu do nich programów metodycznych.

2.1.2 Odbiorcy działań WPEK

Zgodnie z nadrzędnym celem *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, jego odbiorcami są wszyscy mieszkańcy m.st. Warszawy. W porównaniu z wąskim i jasno sprecyzowanym gronem adresatów pierwszej edycji WPEK, obejmującym dzieci i młodzież uczęszczającą do szkół²⁶, aktualni beneficjenci Programu tworzą zbiorowość szeroką i wewnątrznie niejednorodną. W zależności od przyjętego kryterium kategoryzacji można wyodrębnić wśród nich rozmaite grupy.

Ze względu na kryterium wiekowe są to:

- najmłodsze dzieci i ich rodzice;
- dzieci i młodzież uczęszczające do przedszkoli i szkół;
- studenci;
- osoby dorosłe;
- seniorzy.

Ze względu na kryterium poziomu zaangażowania w działania z zakresu edukacji kulturalnej są to:

- uczestnicy aktywni;
- uczestnicy pasywni;

²⁵ IDI.

²⁶ Zob. np. *Sprawozdanie Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej za rok 2015*, dz. cyt., s.1.

- uczestnicy obojętni/negatywni.

Ze względu na kryterium możliwości i ograniczeń warunkujących udział w działaniach z zakresu edukacji kulturalnej są to:

- osoby, których sposób życia i szanse życiowe uznawane są za najbardziej powszechne;
- osoby zagrożone wykluczeniem;
- osoby uprzywilejowane tj. związane ze środowiskiem oświatowym lub artystycznym
- z racji wykonywanego zawodu, pochodzenia, talentów itp.²⁷

Wobec początkowego braku danych dotyczących poziomu zaangażowania warszawiaków w życie kulturalne, pierwsza próba diagnozy, zlecona przez zespół ds. wdrażania WPEK, skoncentrowała się na odbiorcach potencjalnie aktywnych, pasywnych i obojętno-negatywnych²⁸. Należy zaznaczyć, że zwiększenie uczestnictwa w kulturze oraz podnoszenie kompetencji kulturowych mieszkańców i gości stolicy jest zadaniem, które łączy strategię WPEK z dokumentami takimi jak *Miasto kultury i obywateli. Program rozwoju kultury w Warszawie do roku 2020*, a także *Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020*²⁹.

Działania prowadzone w ramach WPEK objęły przedstawicieli następujących grup wiekowych: rodziców z najmłodszymi dziećmi (do dwóch lat), podopiecznych przedszkoli, dzieci uczęszczających do szkół podstawowych (i do ostatniej klasy wygaszanego w obecnym roku gimnazjum), młodzieży licealnej, studentów, grupy środka, tj. osób w wieku 25-50 lat, osób powyżej 50. roku życia oraz seniorów. Ze strony instytucji odpowiedzialnych za realizację programu nie odnotowano żadnych sygnałów, które wskazywałyby na to, że któraś z grup wiekowych wykazywała szczególnie niską aktywność pod względem udziału w edukacji kulturalnej. Zgodnie z deklaracją przedstawiciela jednego z domów kultury, najwięcej nowych działań z zakresu edukacji kulturalnej planowanych w jego instytucji przygotowywana będzie z myślą o najstarszym pokoleniu. Założenie to jest odpowiedzią na wzrost udziału osób w wieku senioralnym w ogólnej liczbie ludności.

Bardzo pozytywne wyniki przynosi analiza dostosowania zadań Programu do potrzeb osób, którym uczestnictwo w kulturze mógłby utrudniać zarówno wiek, jak też niepełnosprawność, sytuacja materialna, poziom wykształcenia lub kompetencji kulturowych. Trudno byłoby oczekiwać, aby każda instytucja kultury, miejsce aktywności lokalnej czy szkoła dostosowane były do wymagań osób zagrożonych wszelkiego rodzaju wykluczeniem. Poszczególne ośrodki dbają jednak o to, aby włączyć w edukację kulturalną jak najszersze grono odbiorców. Stosowane przez nie rozwiązania najlepiej będzie omówić w odniesieniu do poszczególnych grup adresatów.

²⁷ *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 11, 27.

²⁸ *Protokół z posiedzenia Zespołu Sterującego Programu Rozwoju Kultury...*, dz. cyt., s.2.

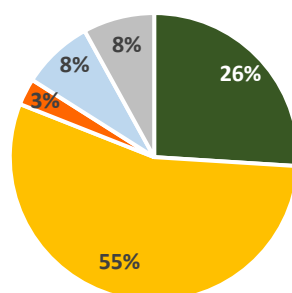
²⁹ Zob.: *Miasto kultury i obywateli. Program rozwoju kultury w Warszawie do roku 2020. Założenia*, dz. cyt., s. 11-14; *Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020*, dz. cyt., s. 4-5.

Działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami rozpoczynają się od prozaicznego dostosowania architektury budynków do ich potrzeb. Przykładem inicjatywy kulturalnej skierowanej do wybranej grupy osób z niepełnosprawnościami jest realizowany przez dom kultury projekt obejmujący zajęcia z gry na perkusji dla podopiecznych warsztatów terapii zajęciowej. Akcję połączono z badaniami pracowników WTZ pod kątem potrzeb i oczekiwań dotyczących oferty edukacyjno-artystycznej.

Przedsięwzięcia z zakresu edukacji kulturalnej, dostosowane do potrzeb uczęszczających do przedszkoli i szkół dzieci z niepełnosprawnościami, były prowadzone w około jednej czwartej badanych placówek. Natomiast w ponad połowie takie działania nie były prowadzone ze względu na brak uczniów ze szczególnymi potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności.

Wykres 1 „Czy w Pana/i szkole/przedszkolu były prowadzone działania z zakresu edukacji kulturalnej dostosowane do specjalnych potrzeb edukacyjnych, wynikających z niepełnosprawności uczniów / wychowanków?”

- tak
- nie, ponieważ nie było uczniów/wychowanków z takimi potrzebami
- nie, ze względu na trudności w prowadzeniu takich działań
- nie, z innego powodu
- trudno powiedzieć

Badanie szkolnych i przedszkolnych koordynatorów WPEK

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej, będące klientami wybranych domów kultury, mogą korzystać z nieodpłatnych zajęć weekendowych, a także darmowych lub płatnych do 20 zł biletów wstępu na koncerty (podczas gdy w wielu innych instytucjach ich koszt wynosi 100-150 zł). Wiele instytucji honoruje również Kartę Warszawiaka i Kartę Dużej Rodziny. W sytuacjach indywidualnych istnieje możliwość wystosowania pisemnej prośby o obniżenie bądź umorzenie kosztów uczestnictwa w danej inicjatywie. Poza tym darmowe zajęcia odbywają się też w miejscach takich jak: młodzieżowe domy kultury, ośrodki pracy pozaszkolnej, ogrody jordanowskie, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, Państwowe Ognisko Artystyczne, Pałac Młodzieży.

Kampania „Nadajemy Kulturę” jest akcją promocyjną wszystkich dzielnicowych domów kultury w Warszawie, zainicjowaną w styczniu 2018 r. Obejmuje ona, m.in. filmy promocyjne i artykuły publikowane we wspólnym portalu *nadajemykulture.pl*. Jej cel to zachęcenie wszystkich środowisk do korzystania z oferty domów kultury. Dotyczy ona szczególnie grup,

które nie posiadają nawyku odwiedzania tego typu placówek, być może nie wiedząc, że „to miejsce jest dostosowane również dla nich”³⁰.

Grupą wiekową, której udziela się szczególnej uwagi jest natomiast tzw. grupa środka, obejmująca osoby pomiędzy 25. a 45. rokiem życia.

Trzeba zaznaczyć, że część inicjatyw przeciwdziałających wykluczeniu adresuje się do uczniów z niepełnosprawnościami. Oferta edukacyjno-kulturalna kierowana do szkół specjalnych i integracyjnych musi uwzględniać potrzeby edukacyjne i możliwości uczniów:

„każda szkoła ma swoją specyfikę, zajmuje się określonym stopniem niepełnosprawności. I projekty, które powstają w takich placówkach są rzeczywiście odpowiedzią na potrzeby uczniów, wychowanków. To nie jest tak, że te projekty są niemożliwe do zrealizowania przez uczniów, czy wychowanków. [Tylko] one muszą być uszyte na miarę, bo inaczej nie miałyby sensu”³¹.

Uczestnictwo przedszkoli i szkół integracyjnych w działaniach WPEK potwierdzają wnioski o dofinansowanie działań z zakresu edukacji kulturalnej składanych przez te ośrodki (m.in. do Programu Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych). W ramach WIE realizowane są projekty dedykowane uczniom szkół specjalnych. Przykładowo w jednej ze szkół integracyjnych odbywają się liczne akcje z zakresu edukacji filmowej, w których uczestniczą wszyscy jej uczniowie, bez względu na ograniczenia wynikające z niepełnosprawności spowodowanej przez spektrum autyzmu, porażenie mózgowe, niedosłuch, choroby psychiczne czy obniżenie deficytu umysłowego. Wszystkie podjęte działania, ze względu na ich wszechstronność i skuteczność, należy stosować w dalszym ciągu.

2.2 Wpływ WPEK na angażowanie w edukację kulturalną dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz uczniów szkół

2.2.1 Wprowadzenie

Podobnie jak ogół odbiorców WPEK, wskazana grupa jest wewnątrznie zróżnicowana pod względem wieku (uczestnicy różnych etapów kształcenia), poziomu zaangażowania w edukację kulturalną (czynnikiem decydującym okazuje się ilość i jakość inicjatyw podejmowanych przez przedszkole bądź szkołę), a także możliwości i ograniczeń wynikających z indywidualnej sytuacji młodego człowieka. Inicjatywy skierowane do najmłodszego pokolenia mają przygotować je do roli świadomego uczestnika szeroko rozumianej kultury w kolejnych etapach życia. Celem tej części analizy jest ustalenie form oraz wpływu działań wynikających z WPEK na zaangażowanie warszawskich przedszkolaków i uczniów w edukację kulturalną.

2.2.2 Rodzaje prowadzonych działań oraz ich skala

Poziom realizacji ankiety przeprowadzonej przez Biuro Edukacji na końcu roku szkolnego 2017/2018 dowiodł, że działania z zakresu edukacji kulturalnej podejmowane były w 80% szkół. Trudnym okazało się natomiast oszacowanie skali i różnorodności oferty edukacyjno-kulturalnej obowiązującej w przedszkolach. Wydarzenia i zajęcia, w których uczestniczą

³⁰ Por. *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 9 (Bariera 4.).

³¹ IDI.

najmłodszy odbiorcy z reguły planowane są bowiem indywidualnie przez nauczycieli wychowania przedszkolnego. Adresowanie ankiety do wszystkich typów placówek oświatowych, poza funkcją sprawozdawczą, ma na celu zachęcenie edukatorów do wdrażania działań systemowych WPEK, a tym samym – osiągnięcie aglomeracyjnej skali realizacji Programu.

Wpływ WPEK na angażowanie w edukację kulturalną dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz uczniów szkół przejawia się w popularyzacji rozmaitych form aktywności.

Jedną z nich jest konkurs na *Szkołę z Pomysłem* (kategorie związane z przedmiotem badań to: kategoria zamknięta – *Szkoła z Pomysłem na Kulturę* oraz kategoria otwarta – *Szkoła z Pomysłem na...*). Zainteresowanie konkursem wzrasta z każdym rokiem obowiązywania WPEK – do jego tegorocznej, dziewiątej, edycji przystąpiło około 60 kandydatów, podczas gdy zainaugurowano go przy liczbie 20-25 zgłoszonych szkół. Uczestników nie zniechęca fakt, że certyfikat *Szkoły z Pomysłem* przyznawany jest tylko na 5 lat i nie wiąże się z gratyfikacją finansową.

Coraz powszechniejszymi stają się też inicjatywy realizowane we współpracy przedszkoli i szkół z instytucjami zewnętrznymi m.in. z Muzeum Sztuki Nowoczesnej i Muzeum Narodowym. Inicjatorami pomysłów bywają obie strony. Partnerstwo w tym obszarze wspierane jest przez Biuro Edukacji i Biuro Kultury, które organizują konferencję muzealną, od dwóch lat urozmaicając ją grą miejską skierowaną do uczniów wszystkich chętnych szkół.

W programach edukacji kulturalnej stołecznych placówek oświaty nie brakuje również festiwali filmowych i teatralnych, aktywnych grup muzycznych, akcji promujących czytelnictwo czy konkursów z zakresu edukacji architektonicznej.

Ogniwem umożliwiającym komunikację uczestników wdrażania WPEK z jego odbiorcami są wyspecjalizowani edukatorzy, zarówno animatorzy zatrudnieni w instytucjach kultury, jak też nauczyciele o ukierunkowanym wykształceniu. Z myślą o tej grupie organizowane są konferencje, warsztaty, szkolenia oraz spotkania nieformalne. Mają one stanowić odpowiedź na potrzeby członków wskazanej grupy w zakresie podnoszenia kompetencji, wzajemnej integracji oraz oczywistej chęci czerpania rozrywki z kultury:

„Chociażby samo myślenie o edukacji kulturalnej w szkole, że my widzimy, że to co robią szkoły nie jest doraźne. Że na przykład mamy pomysł na festiwal i to nie jest festiwal, który trzeba zorganizować, bo komuś przyszło do głowy, tylko to jest myślenie o edukacji filmowej w ogóle. To samo jest z edukacją teatralną, to samo jest z tą działalnością muzyczną, jeżeli już jakaś szkoła to podejmuje, to starają się działać jednak systemowo i też profilowo, bo oczywiście to bardzo dużo zależy od nauczyciela, który tam jest, czy on ma takie, czy inne wykształcenie profilowe. Ale też od chęci zaangażowania się w jakieś działanie bardziej, bo jest bardziej zainteresowany filmem czy teatrem³².”

Efektom dbałości o wszechstronny rozwój specjalistów jest prowadzenie przez nich długofalowych działań z zakresu wybranych form edukacji kulturalnej.

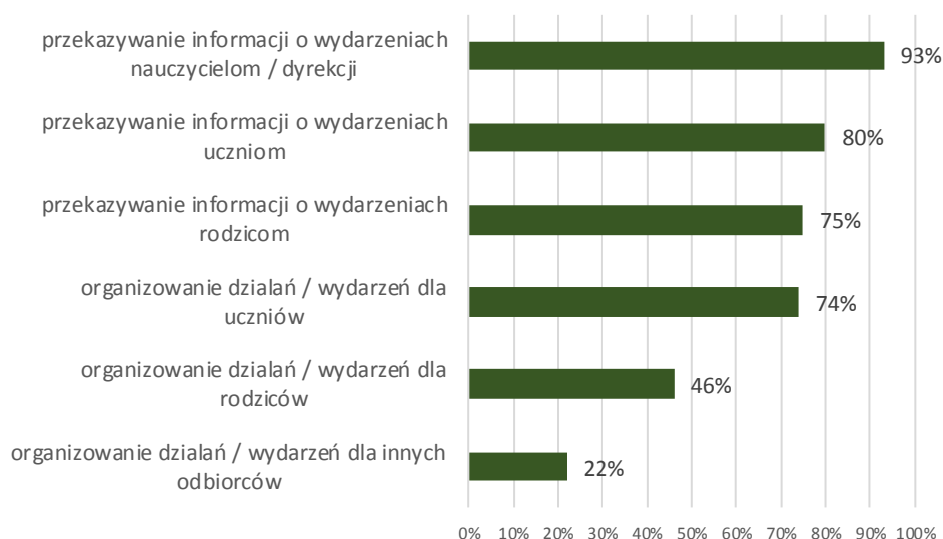
Rola koordynatorów edukacji kulturalnej nie polega wyłącznie na inicjowaniu i realizowaniu działań z zakresu edukacji kulturalnej. Do ich obowiązków należy również przekazywanie

³² IDI.

informacji o działaniach WPEK nauczycielom poszczególnych przedmiotów czy chociażby zgłaszanie uczniów do konkursów.

Wyniki ankiety skierowanej do koordynatorów szkolnych i przedszkolnych Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020, przeprowadzonej w ramach niniejszego badania ewaluacyjnego, pozwalają nakreślić pełen ich zadań. Wśród działań realizowanych w ramach pełnionej przez siebie funkcji w 2018 r. koordynatorzy najczęściej wymieniają przekazywanie informacji o wydarzeniach kulturalnych organizowanych na terenie Warszawy. Przekazywanie ich uczniom i wychowankom deklaruje 80% ankietowanych, przekazywanie ich innym nauczycielom lub dyrekcji placówki oświatowej potwierdza 93% KEKS-ów, a informowania o nich rodziców uczniów i wychowanków podejmuje się 75% z nich. Ponadto koordynatorzy zajmują się także organizowaniem działań i wydarzeń kulturalnych skierowanych do uczniów i wychowanków (74%) oraz do rodziców (46%). Niemal co czwarty badany (24%) odpowiada, że organizuje też działania kulturalne adresowane do innych odbiorców. Do braku aktywności w zakresie edukacji kulturalnej nie przyznaje się żaden z ankietowanych.

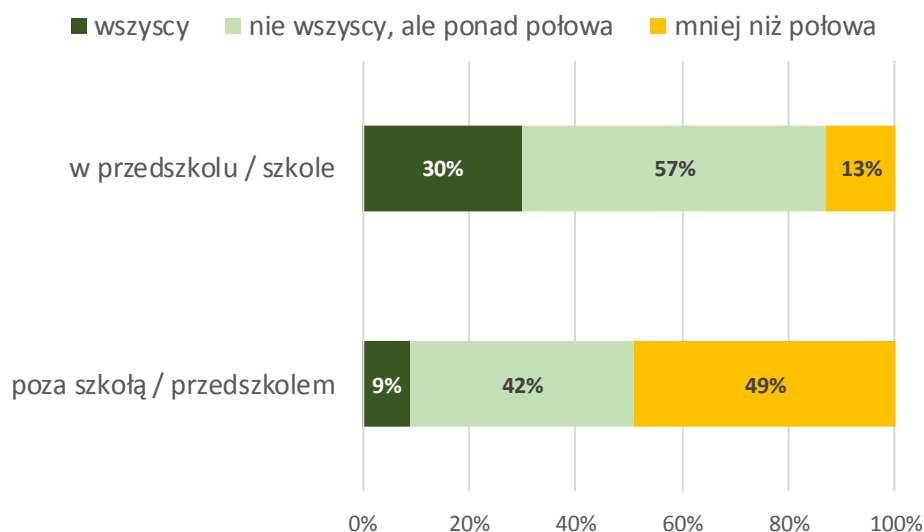
Wykres 2 „Jakie działania realizował/a Pan/i w roku 2018, pełniąc rolę Szkolnego/Przedszkolnego Koordynatora Edukacji Kulturalnej?”

Badanie szkolnych i przedszkolnych koordynatorów WPEK

W odpowiedziach na pytania ankiety koordynatorzy szkolni i przedszkolni przedstawiają przybliżony odsetek uczniów i wychowanków, którzy w minionym roku wzięli udział w wydarzeniach kulturalnych odbywających się na terenie szkoły bądź przedszkola oraz poza nimi. 30% respondentów wskazało, że w wydarzeniach kulturalnych na terenie placówki wzięły udział wszystkie dzieci, które do niej uczęszczają, 57% - że wprawdzie nie wszystkie, ale co najmniej połowa, a pozostali - że mniejsza grupa. Zdecydowanie mniej powszechny był udział w wydarzeniach organizowanych poza przedszkolem lub szkołą. W co drugiej placówce w takich wydarzeniach brała udział mniej niż połowa uczęszczających do nich dzieci.

Wykres 3 Jaka część uczniów przedszkola/szkoły wzięła udział w 2018 roku w wydarzeniach kulturalnych:

Badanie szkolnych i przedszkolnych koordynatorów WPEK

W działania z zakresu edukacji kulturalnej zaangażowani byli także uczniowie i wychowankowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych. W 68% przebadanych szkół prowadzono działania dla wybitnie uzdolnionych młodych ludzi; w 26% placówek edukację kulturalną skierowano do uczniów i wychowanków z niepełnosprawnościami, a w 32% - do grup odbiorców o innego typu potrzebach.

Rozwiązania umożliwiające uczestnictwo w działaniach z zakresu edukacji kulturalnej uczniom i wychowankom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, stosowane w placówkach oświatowych, które zdecydowały się na ich realizowanie były przeróżne. Respondenci wymieniają wśród nich:

- udział dzieci w przedstawieniach teatralnych na terenie przedszkola i poza jego terenem: w Teatrze Guliwer, Teatrze Polskiego Radia, udział w lekcjach muzealnych: w Muzeum Narodowym, w Królikarni, w Muzeum Niepodległości Polski i Muzeum POLIN, udział w konkursach;
- wzbogacanie wiedzy i rozbudzanie zainteresowań uczniów poprzez stały kontakt ze współczesnym życiem twórczym: zajęcia warsztatowe w muzeach, domach kultury, bibliotece publicznej, w SCEKu (w ramach zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych);
- dostosowanie propozycji do potrzeb i zainteresowań uczniów oraz ich motywowanie;
- dostosowanie treści oglądanego przedstawienia, szczegółowe omówienie jego akcji, organizacja przestrzeni umożliwiająca wyjście z sali lub wycofanie się na tył w przypadku zbyt dużego natężenia dźwięku, dodatkowy opiekun stale monitorujący grupę;
- dowóz dzieci z problemami ruchowymi na miejsce wydarzenia z zakresu edukacji kulturalnej, zapewnienie udziału w tego typu wydarzeniach osobom z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego;

- indywidualna opieka i wsparcie specjalisty/opiekuna/pomocnika w czasie wszystkich wydarzeń kulturalnych i innych z udziałem omawianej grupy;
- uwzględnienie w harmonogramie kulturalnym szkoły integracyjnej działań skierowanych do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, m.in. konkursów plastycznych, apelu poświęconego Dniu Osób Niepełnosprawnych;
- przygotowywanie akademii, spektakli, apeli itp. w taki sposób, aby mogły aktywnie uczestniczyć w nich dzieci z różnymi możliwościami;
- zapewnienie dzieciom możliwości wyboru miejsc odpowiadających ich potrzebom podczas koncertów i spektakli; dostosowanie tematyki i repertuaru wydarzeń do możliwości uczniów i wychowanków;
- merytoryczne przygotowywanie dzieci do uczestnictwa w zajęciach z zakresu edukacji kulturalnej, zapewnianie dodatkowej opieki pedagogicznej podczas ich trwania, współpraca z rodzicami;
- umożliwienie uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi czynnego uczestnictwa w warsztatach i działaniach organizowanych przez szkolne koło teatralne;
- zapewnienie nauczycieli wspomagających, którzy towarzyszą uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi np. podczas wyjść do kina, teatru, opiekują się nimi, tłumaczą niezrozumiałe wątki itp.;
- udział w koncertach, konkursach, występach, wyjazdy do Opery Narodowej, Warszawskiej Opery Kameralnej, muzeów, teatrów i kin;
- zagwarantowanie uczniom i wychowankom o specjalnych potrzebach edukacyjnych obecności nauczyciela wspomagającego podczas wydarzeń pozaszkolnych, zapewnienie możliwości współtworzenia wydarzeń kulturalnych odbywających się w szkole i uczestnictwa w nich osobom o specjalnych potrzebach, dostosowanie architektoniczne budynków szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- uprzedzanie dziecka i jego rodziców, m.in. o konieczności odpowiedniego przygotowania do wydarzenia kulturalnego, opieka nauczyciela wspomagającego umożliwiająca uczestnictwo dziecka we wszelkich wydarzeniach skierowanych do grupy przedszkolnej;
- prowadzenie dodatkowych zajęć artystycznych, konsultacji o zindywidualizowanym programie i indywidualnych warsztatów;
- przygotowanie się nauczyciela do prowadzenia zajęć z uczniami i wychowankami o specjalnych potrzebach edukacyjnych poprzez udział w kursie szkoleniowym „Praca z uczniem zdolnym”;
- odpowiednia organizacja i planowanie pracy;
- organizacja Dzielnicowego Przeglądu Teatrzyków Kukielkowych;
- dostosowanie terminów uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych do możliwości i czasu uczniów szczególnie uzdolnionych sportowo (uczestniczących w wydarzeniach o charakterze sportowym);

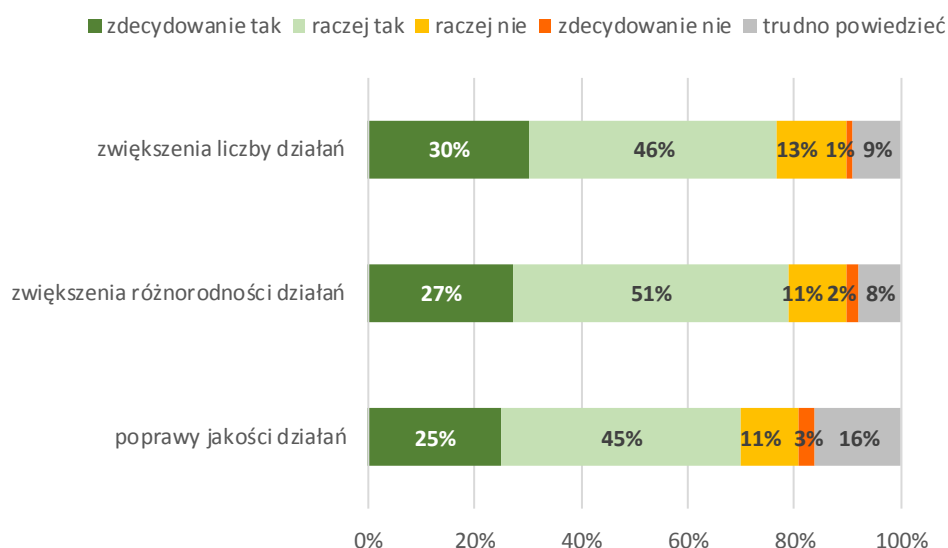
- udział uczniów i wychowanków w konkursach o zakresie dzielnicowym (np. „Wiosna w naszych zmysłach”) i ogólnopolskim; stwarzane możliwości zaprezentowania się na forum społeczności przedszkolnej (koncert, przedstawienie);
- udział wychowanków w konkursach przedszkolnych i zewnętrznych;
- umożliwianie uczniom i wychowankom zaprezentowania swoich umiejętności artystycznych w ramach uroczystości szkolnych, zajęć Chóru Szkolnego;
- prowadzenie zajęć indywidualne w formie prezentacji komputerowych, kart pracy i gier dydaktycznych;
- organizacja Szkolnego Dnia Talentów
- dostosowanie czasu trwania występu do możliwości ucznia/wychowanka o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- organizowanie wycieczek autokarowych z wykorzystaniem autokarów dostosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych; zapewnienie możliwości korzystania ze sprzętu specjalistycznego umożliwiającego poruszanie się;
- organizowanie szkolnego Przeglądu Form Teatralnych i Artystycznych, w którym biorą udział uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- spotkania z ludźmi kultury (aktorzy, piosenkarze, tancerze) organizowane w szkole, wyjścia do placówek dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, zajęcia plastyczne w galeriach;
- umożliwianie udziału w różnorodnych projektach uczniom szczególnie uzdolnionym artystycznie (np.: aktorsko, wokalnie, muzycznie, tanecznie);
- stwarzanie uczniom możliwości zaprezentowania swoich uzdolnień m.in. na szkolnych uroczystościach i akcjach pozaszkolnych, w tym: w szkolnym konkursie „Mam Talent”, szkolnym konkursie fotograficznym; zachęcanie do udziału w konkursach pozaszkolnych; prowadzenie gali konkursowej (wystąpienie w roli konferansjera, współtworzenie scenografii do spektaklu, wykonanie dekoracji itd.);
- uczestnictwo w konkursach recytatorskich oraz wszystkich przedstawieniach organizowanych dla środowiska lokalnego uczniów objętych terapią logopedyczną³³.

2.2.3 Wpływ WPEK

Z opinii koordynatorów realizujących WPEK w szkołach i przedszkolach wynika, że najczęstszymi efektami programu w poszczególnych placówkach są: zwiększenie liczby działań kulturalnych, w których biorą udział uczęszczające do nich dzieci i młodzież oraz zwieszenie różnorodności takich działań. Taki wpływ potwierdzają przeszło trzy czwarte badanych (odpowiednio: 76% i 78%) – przy czym ponad jedna czwarta zdecydowanie (odpowiednio: 30% i 27%). Niewiele rzadziej koordynatorzy potwierdzali pozytywny wpływ WPEK na jakość działań, w których uczestniczą dzieci i młodzież z placówek zaangażowanych w realizację WPEK.

³³ CAWI.

Wykres 4 Czy sądzi Pan/i, że WPEK przyczynia się do:

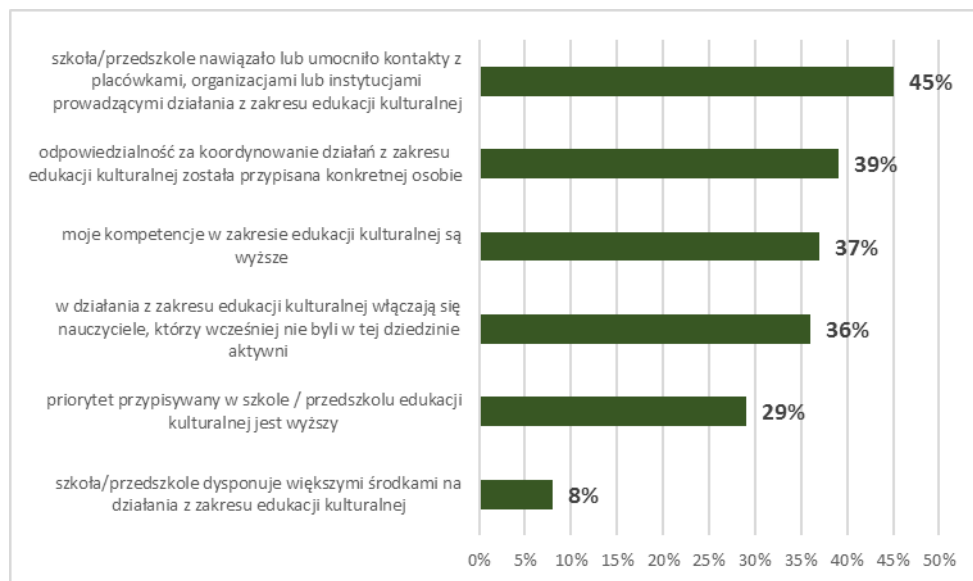

Badanie szkolnych i przedszkolnych koordynatorów WPEK

Respondenci przekonani o pozytywnym wpływie Programu na wzrost liczby, różnorodności i jakości działań z zakresu edukacji kulturalnej realizowanych w szkołach i przedszkolach wymieniają po jednym lub po kilka sposobów, dzięki którym Program przyczynia się do poprawy analizowanej sytuacji.

Najczęściej obserwowanym przez koordynatorów sposobem, w jaki WPEK wpłynął na zwiększenie liczby lub różnorodności działań z zakresu edukacji kulturalnej lub przyczynił się do poprawy ich jakości, było nawiązywanie lub umacnianie kontaktów pomiędzy placówkami, organizacjami lub instytucjami prowadzącymi działania z zakresu edukacji kulturalnej. Taki efekt wystąpił w 45% spośród badanych przedszkoli i szkół. W ponad trzech piątych placówek WPEK przyniósł korzystne efekty dzięki temu, że w związku z jego realizacją odpowiedzialność za koordynowanie działań z zakresu edukacji kulturalnej (39%), że przyczynił się do podniesienia kompetencji koordynatora (37%) lub do włączenia w działania z zakresu edukacji kulturalnej nauczycieli, którzy wcześniej nie byli aktywni w tym obszarze (36%). Nieco rzadziej koordynatorzy wskazywali, że pozytywny wpływ WPEK na liczbę, różnorodność lub jakość działań wynikał z podniesienia rangi edukacji kulturalnej w danej placówce.

Wykres 5 W jaki sposób WPEK przyczynia się do zwiększenia liczby, różnorodności lub jakości działań z zakresu edukacji kulturalnej w Pana/i szkole/przedszkolu?

Badanie szkolnych i przedszkolnych koordynatorów WPEK

Duże znaczenie dla wpływu Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020 na stopień zaangażowania w edukację kulturalną dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz uczniów szkół ma także kwestia wdrożenia Szkolnego Programu Edukacji Kulturalnej. Większość, bo aż 60% przebadanych koordynatorów potwierdza jego wprowadzenie w swoich placówkach, 25% przyznaje, że SZPEK nie został dotąd wprowadzony, a 15% nie potrafi udzielić odpowiedzi na to pytanie. Trzeba podkreślić, że placówki posiadające Szkolny Program Edukacji Kulturalnej realizują go w zróżnicowanym zakresie. Okazuje się, że wszystkie jego postulaty spełniło 32% spośród przebadanych szkół i przedszkoli. Jednocześnie w 57% z nich udało się spełnić większość przyjętych zapisów, a w 12% przynajmniej część z nich. Warto dodać, że w żadnej placówce uczestniczącej w badaniu nie odnotowano sytuacji, w której przyjęty Szkolny Program Edukacji Kulturalnej w ogóle nie byłby realizowany.

Warto przyjrzeć się również terminom ostatniej aktualizacji omawianego narzędzia w poszczególnych placówkach. Zdecydowana większość (83%) szkół uczestniczących w ankiecie zaktualizowała swój program w 2018 r., a kolejne 10% zrobiło to o rok wcześniej. W 2019 r., podobnie jak w roku 2016 dokonało tego 2% szkół i przedszkoli. W przypadku 3% placówek nie udało się ustalić terminu wprowadzenia ostatniej aktualizacji.

Czynnikiem osłabiającym wpływ WPEK na zaangażowanie uczniów w edukację kulturalną bywa prezentowany przez dyrektorów, utarty, model myślenia o edukacji kulturalnej jako formie kształcenia szkolnego, a zatem niewykraczającego poza mury placówek oświatowych. (Z informacji dotyczących uwarunkowań realizacji WPEK, przedstawionych w kolejnym rozdziale, wynika jednak, że w prawie 9 przypadkach na 10 stosunek dyrekcji do działań z zakresu edukacji kulturalnej jest generalnie pozytywny).

Skutecznym rozwiązaniem potencjalnego problemu okazuje się współpraca koordynatorów przedszkolnych i szkolnych ze swoimi odpowiednikami w dzielnicach. Przykładem dobrych praktyk w tym zakresie jest edukacja muzealna czy biblioteczna, realizowana w porozumieniu z instytucjami partnerskimi. Działania te podejmowane są przy aktywnym udziale nauczycieli poszczególnych przedmiotów np. historyków, plastyków, bibliotekarzy. Istotnym dla dalszego rozszerzania skali i jakości edukacji kulturalnej kierowanej do uczniów jest włączenie do jej programu większej ilości zajęć z zakresu edukacji muzycznej, dotąd upowszechnionej w niewystarczającym stopniu.

2.2.4 Uwarunkowania realizacji WPEK

Procesowi wdrażania *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020* towarzyszy szereg uwarunkowań, zarówno ułatwiających jak też utrudniających osiągnięcie zamierzonych efektów. Ich wpływ na realizację działań WPEK ujawnia się w kilku obszarach. Warto przypomnieć, że są nimi:

- różnorodność programów edukacji kulturalnej, uwzględniająca wielość dziedzin sztuki, kultur i podmiotów uczestniczących we wdrażaniu;
- kreatywność programów edukacji kulturalnej, polegająca na wykorzystywaniu zróżnicowanych metod w celu pobudzania twórczej aktywności odbiorców;
- badania zapewniające systematyczną kontrolę nad przebiegiem WPEK;
- dostosowanie i innowacyjność programów adekwatne do kanałów informacji i komunikacji zapewnianych przez nowoczesne technologie;
- efektywność wykorzystania zasobów rzeczowych, osobowych i finansowanych;
- wysoki poziom programów edukacyjnych gwarantowany głównie przez instytucje oświaty;
- współpraca wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację WPEK;
- otwartość artystów i animatorów na wszystkich odbiorców swoich działań uwzględniająca ich zróżnicowane potrzeby i kompetencje kulturowe;
- metropolitalny zasięg i lokalna realizacja programów z zakresu edukacji kulturalnej;
- kompetencje kulturowe budowane i rozwijane we wszystkich grupach odbiorców³⁴.

Najistotniejszym uwarunkowaniem z punktu widzenia wszystkich poziomów realizacji WPEK okazuje się aktualna polityka miasta, stawiająca edukację kulturalną wśród zadań priorytetowych w jego strategii. Przyczynia się ona do wzmacniania sieci realizatorów WPEK, np. motywowania dyrektorów szkół (a za ich pośrednictwem również nauczycieli) do wprowadzania edukacji kulturalnej w swoich placówkach. Czynnikiem szeroko docenianym jest także aktywność Pełnomocnika Prezydenta m.st. związana z realizacją szeregu działań programowych dotyczących WPEK, organizacją wydarzeń w ramach WPEK, zarządzaniem serwisem internetowym i budżetem Programu, udziałem w komisjach przyznających dotacje

³⁴ *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 19-22.

na edukację kulturalną, tworzeniem sieci współpracy różnych podmiotów edukacji kulturalnej, a także udziałem w konferencjach i kongresach kultury. Całość tych działań wpływa korzystnie na promocję WPEK w Warszawie i w Polsce. Nie bez znaczenia pozostaje także wzajemna otwartość przedstawicieli wszystkich środowisk zaangażowanych we WPEK, która oddziałuje pozytywnie na atmosferę współpracy.

W kategorii uwarunkowań sprzyjających wdrażaniu Programu przez respondentów postrzegane są wybrane działania systemowe: Konkurs Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej, „Warszawskie Inicjatywy Edukacyjne”, Program „PeGaz”, „Szkoła z Pomysłem na Kulturę”, Fundusz Animacji Kultury oraz system szkoleń kadr edukacji kulturalnej. Są one skutecznymi motywatorami dla animatorów. Kolejnym czynnikiem motywującym jest promowanie stanowiska Koordynatora Edukacji Kulturalnej w Szkole m.in. poprzez upowszechnianie opracowań przydatnych w pracy na tym stanowisku (wskazówki dot. realizowanych projektów, źródeł wsparcia finansowego, a nawet zarys sylwetki „koordynatora idealnego” dokonany na przykładzie konkretnego nauczyciela). Opracowania dostępne są w portalach *edukacjakulturalna.pl* i *edukacjawarszawa.pl*, a także przekazywane Koordynatorom Dzielnicowym z rekomendacją rozprowadzania ich w szkołach.

Według respondentów, portal *edukacjakulturalna.pl* jest bardzo skutecznym narzędziem promowania WPEK i informowania o działaniach z zakresu edukacji kulturalnej. Stanowi przy tym często wykorzystywaną oraz na bieżąco uzupełnianą bazę publikacji i raportów dotyczących WPEK. Docenia się także to, że portal poszerzony został o konto WPEK w serwisie społecznościowym Facebook. O walorach portalu świadczy również fakt, że w 2015 r. został on wyróżniony Nagrodą Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej jako systemowe wsparcie dla animatorów, edukatorów i nauczycieli³⁵.

Listę pozytywnych uwarunkowań zamykają inicjatywy wzmocnienia partnerstwa uczestników WPEK. Pierwsza to szerzenie dobrych praktyk w zakresie współpracy międzyszkolnej oraz współpracy szkół z instytucjami kultury (przykłady: konkursy międzyszkolne, akcje z zakresu edukacji muzealnej czy bibliotecznej realizowane z udziałem stołecznych muzeów i bibliotek dzielnicowych). Drugim czynnikiem jest aktywna postawa koordynatorów dzielnicowych, przejawiająca się w zapraszaniu do współpracy ich odpowiedników z poszczególnych instytucji. Uwarunkowania te przyczyniają się do zwiększania skali działań z zakresu edukacji kulturalnej, podejmowanych w mieście stołecznym.

Uwarunkowaniem, które w najsilniejszym stopniu utrudnia realizację WPEK jest niedostatecznie liczny zespół pracowników ds. jego wdrażania. Przyczyna problemów tkwi w braku środków finansowych przewidzianych na te cele. Skutkiem tego jest niemożność realizowania wszystkich możliwych (i pożądaných) działań z zakresu edukacji kulturalnej, które można byłoby prowadzić z udziałem liczniejszego zespołu. Sposobem zmiany sytuacji może być zwiększenie nakładów finansowych na potrzeby organizacyjne Programu.

Zdaniem Respondentów można byłoby m.in. zastąpić koordynatorów WPEK w poszczególnych biurach spójnym zespołem. Jednocześnie należy docenić pozytywny wpływ istniejącego systemu koordynatorów na zarządzanie Programem. Ich „zakorzenienie” w biurach zapewnia sprawniejszą komunikację oraz przepływ informacji o szeregu inicjatyw i

³⁵ Nagroda dla Anny Michalak-Pawłowskiej za www.wpek.pl i mikrogranty [http://www.kulturalna.warszawa.pl/wpek,wiadomosc,5898.html?locale=pl_PL;].

działań istotnych z punktu widzenia realizacji WPEK. Rezygnacja z tego rozwiązania mogłaby utrudnić komunikację pomiędzy członkami zespołu WPEK i osłabić wpływ dyrekcji biur na kształt Programu. Obecność koordynatorów w poszczególnych biurach zwiększa poczucie ich uczestnictwa we WPEK. Wobec tego skuteczniejszym działaniem wydaje się zwiększenie zespołu pracującego w biurach.

Dodatkowe utrudnienie dla tego obszaru WPEK to lokalne braki instytucji partnerskich oraz częste zmiany pracowników w placówkach oświaty np. na stanowiskach Szkolnych Koordynatorów Edukacji Kulturalnej. Wpływ tych uwarunkowań powoduje niemożność równomiernego wdrażania Programu we wszystkich dzielnicach miasta, a także wymusza konieczność ponownego wdrażania do Programu podmiotów, które „wypadły z obiegu” wskutek zmian kadrowych.

Poważną przeszkodę zdiagnozowaną przez dzielnicowe instytucje kultury stanowią trudności w pozyskaniu profesjonalnych animatorów, gotowych pracować w wymaganym wymiarze czasu (animatorzy często łączą pracę w kilku instytucjach). Sygnalizowana sytuacja jest skutkiem powstania firm komercyjnych, które trudnią się świadczeniem usług animatorskich. Duży zasięg ich działalności przekłada się na uśrednienie poziomu zajęć i upodobnienie oferty wielu domów kultury. Sposobem przeciwdziałania zjawisku może być wprowadzenie do oferty instytucji kultury działań płatnych, które wygenerują środki na korzystanie z usług najlepszych animatorów, co zaowocuje podniesieniem jakości oferty kulturalnej.

Ostatnia grupa negatywnych uwarunkowań to problemy zgłaszane przez środowisko oświatowe. Błędem rzutującym na zmniejszenie wpływu WPEK jest sposób mianowania Szkolnych Koordynatorów Edukacji Kulturalnej, nierzadko polegający na delegowaniu do tej roli osób przypadkowych, nauczycieli nieangażujących się w życie kulturalne szkoły, a zatem nieodpowiednich. Bezpośrednią konsekwencją nieefektywnej sieci KEKSów jest niski zakres wdrożenia Szkolnych Programów Edukacji Kulturalnej. Może to niekiedy powodować dysonans pomiędzy celami stawianymi edukacji kulturalnej prowadzonej w szkołach a założeniami przyświecającymi WPEK.

Wpływ koordynatorów i realizatorów WPEK na działanie szkoły lub przedszkola współwarunkowany jest postawą dyrektora placówki i samego koordynatora. Pierwszy z nich może wspierać inicjatywy realizowane przez podwładnego lub nie wykazywać zainteresowania jego działalnością. Drugi – analogicznie – może angażować uczniów i nauczycieli w edukację kulturalną lub przyjąć postawę bierną. Idealny model włączania się instytucji do działań podejmowanych przez Koordynatorów Szkolnych mógłby polegać na niestawianiu ograniczeń nauczycielom chętnym do realizacji działań WPEK. W praktyce oznacza to np. wyrażanie zgody na wyjście z uczniami do instytucji kultury, zapewnienie zastępstwa na czas wyjścia (płatnego dla osoby zastępującej).

Dokładniejszy wgląd w uwarunkowania towarzyszące wdrażaniu Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020 w szkołach i przedszkolach dają wyniki ankiety, którą w ramach niniejszego badania przeprowadzono wśród koordynatorów pracujących w tym środowisku. Badanym przedstawiono wykaz jedenastu czynników mających wpływ na realizowanie przez nich założeń Programu i poproszono, aby ocenili sytuację istniejącą pod danym względem w kategorii czynnika sprzyjającego, niesprzyjającego, częściowo sprzyjającego a częściowo niesprzyjającego lub niemającego większego znaczenia dla podejmowanych działań.

Koordinatorzy szkolni i przedszkolni najczęściej jako uwarunkowanie sprzyjające oceniali stosunek dyrekcji ich placówki do edukacji kulturalnej (87%), a niewiele rzadziej (80%) – ofertę współpracy ze strony innych placówek (szkół/przedszkoli, domów kultury, bibliotek itp.). Blisko trzy czwarte badanych oceniło jako sprzyjający stosunek nauczycieli oraz władz dzielnicy do edukacji kulturalnej (po 73%) oraz zainteresowanie uczniów uczestnictwem w działaniach z tego zakresu (70%). Dwie trzecie respondentów do sprzyjających uwarunkowań zaliczyło także współpracę z koordynatorem dzielnicowym (66%). Listę uwarunkowań wskazanych przez większość respondentów jako sprzyjające zamyka stosunek, jaki mają do edukacji kulturalnej rodzice dzieci uczęszczających do danej placówki (57%).

Jako uwarunkowania niesprzyjające wskazywano najczęściej deficyt czasu (24%) oraz deficyt funduszy, które można pozyskać na edukację kulturalną (21%).

Z kolei jako nieistotną oceniano zdecydowanie najczęściej współpracę z innymi koordynatorami szkolnymi – ewentualnych pożytków z takiej współpracy nie dostrzegali w przybliżeniu co drugi respondent (52%). Zarazem jednak wśród odpowiedzi na pytanie o to jakie wsparcie byłoby koordynatorom przydatne, propozycja częstszych spotkań z innymi koordynatorami powtarzała się szczególnie często, podobnie jak sugestia wprowadzenia dodatków motywacyjnych dla koordynatorów.

Wykres 2 Proszę ocenić wpływ każdego z wymienionych poniżej czynników na realizację przez Pana/Panią działań z zakresu edukacji kulturalnej:

Badanie szkolnych i przedszkolnych koordynatorów WPEK

Na pytanie o potrzebę wprowadzenia dodatkowych działań wspierających rolę Koordynatora Edukacji Kulturalnej w szkole lub przedszkolu w przybliżeniu co piąty respondent odpowiedział zdecydowanie twierdząco (19%), a co trzeci wybrał odpowiedź „raczej tak”. Z kolei prawie połowa koordynatorów raczej nie widzi takiej potrzeby (47%), a co setny uważa dodatkowe wsparcie za zdecydowanie niepotrzebne.

Osoby, które deklarują potrzebę wprowadzenia dodatkowych działań wspierających rolę KEKСа wymieniły wiele form preferowanych przez siebie rozwiązań³⁶. Są to:

- mocniejsze wsparcie finansowe – na przykład:
 - dodatek motywacyjny dla koordynatorów w przedszkolach i szkołach (funkcja ta ma charakter dodatkowy, nieodpłatny)
 - specjalny dodatek dla koordynatora na zakup biletów do kin, teatrów itd.
 - specjalny budżet w każdej szkole, którym dysponowałby koordynator szkolny
 - nagroda w ramach Indeksu Kulturalnego w postaci biletu do kina/teatru
- cykliczne spotkania koordynatorów z różnych placówek oraz częstsze spotkania z koordynatorami dzielnicowymi, wymiana doświadczeń
- wzbogacenie oferty dotyczącej szkoleń i warsztatów dla koordynatorów przedszkolnych i szkolnych:
 - szkolenia i warsztaty związane z praktycznymi działaniami, np. jak zorganizować festiwal, przegląd, jak pozyskiwać fundusze na przedsięwzięcia kulturalne
 - dostosowanych do szczebla edukacji (przedszkole / szkoła)
 - szerszy dostęp do warsztatów edukacyjnych w Bibliotece Multimedialnej
- zwiększenie zasobów kadrowych zaangażowanych w edukację kulturalną w szkołach i przedszkolach
 - zmniejszenie koordynatorom liczby godzin dydaktycznych, na rzecz zdobywania wiedzy i kompetencji w zakresie szeroko pojętego życia kulturalnego; przyznanie godzin na zajęcia dot. edukacji kulturalnej z młodzieżą
 - zwiększenie liczby osób odpowiedzialnych za edukację kulturalną w poszczególnych szkołach
 - oddelegowanie instruktorów, z różnych dziedzin (teatr, plastyka), którzy mogliby wspierać/urozmaicać ofertę kulturalną
- poszerzenie oferty kulturalnej dla dzieci lub zwiększenie jej dostępności cenowej:
 - wprowadzenie obowiązkowych zajęć kulturoznawczych, odbywających się poza szkołą w czasie lekcji, przeznaczonych m.in. na warsztaty filmowe (np. kino Muranów), spotkania dyskusyjne (np. Dom Spotkań z Historią), koncerty filharmoniczne
 - zapewnianie dostępu do informacji o wydarzeniach kulturalnych oraz „ciekawych miejscach kulturalnych”
 - darmowe spektakle dla dzieci z możliwością zwiedzenia teatru
 - spotkania autorskie z pisarzami literatury dla dzieci na terenie przedszkola.

³⁶ CAWI.

2.3 Przebieg realizacji WPEK

Druga część raportu koncentruje się na omówieniu przebiegu realizacji Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020. Analizie poddane zostają formy współpracy praktykowane przez uczestników wdrażania WPEK oraz działania służące podnoszeniu ich kompetencji.

2.3.1 Współpraca pomiędzy uczestnikami wdrażania WPEK

Współpraca wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020* jest uwarunkowaniem na tyle istotnym, że wymaga odrębnego omówienia. Współpraca w zakresie edukacji kulturalnej przebiega na wszystkich szczeblach wdrażania WPEK, przy czym nie wszystkie obejmuje ona w równomiernym stopniu. Dotychczas nie udało się stworzyć efektywnej sieci Koordynatorów Dzielnicowych. Zintegrowaniu tych środowisk mają służyć konferencje odbywające co roku w każdym rejonie miasta, realizowane od 2018 r. z inicjatywy Pełnomocnika Prezydenta m.st. ds. Edukacji Kulturalnej. Warto zauważyć, że inicjatywy międzydzielnicowe podejmowane są przez instytucje kultury z wybranych części stolicy np. Mokotowa, Bemowa, Służewca. O wiele łatwiejsza okazuje się współpraca koordynatorów różnych instytucji działających na terenie jednej dzielnicy.

Podobne działania realizowane są też w porozumieniu koordynatorów dzielnicowych z ich odpowiednikami w lokalnych instytucjach. Efektem nawiązywanego partnerstwa jest np. współpraca sąsiedzkich domów kultury (polega na współrealizowaniu projektów społeczno-kulturalnych), współpraca domów kultury z bibliotekami, teatrami, aresztem śledczym. Działania, które najskuteczniej przyczyniają się do nawiązywania i utrzymywania partnerstwa to wyjazdy i wizyty studyjne oraz warsztaty integrujące. Przejawem wpływu koordynatorów na działanie instytucji są rozmaite formy edukacji kulturalnej, inicjowane przez nich w szkołach czy przedszkolach, nierzadko angażujące do współpracy nauczycieli i uczniów z zaprzyjaźnionych ośrodków, instytucje kultury, a także inne grupy odbiorców WPEK np. seniorów czy wychowanków domów dziecka.

Jak dowodzą wyniki ankiety upowszechnionej wśród koordynatorów edukacji kulturalnej w szkołach i przedszkolach, w 2018 r. reprezentowane przez nich placówki podejmowały współpracę z podmiotami różnego typu. Koordynatorzy z 59% przebadanych szkół i przedszkoli potwierdzają, że uczestniczyli w projektach partnerskich z innymi szkołami, 42% szkół i przedszkoli poddanych badaniu współpracowało też z organizacjami pozarządowymi. Szkoły i przedszkola najchętniej zawierały partnerstwo z instytucjami animacji kultury: domami kultury, placówkami oświatowymi, bibliotekami – dotyczy to 71% przypadków (. Jednocześnie 61% placówek oświatowych współpracowało z instytucjami artystycznymi: teatrami, muzeami.

Uwarunkowaniem sprzyjającym idei wzajemnej współpracy placówek oświatowych oraz ich partnerstwa z instytucjami kultury jest utrzymywanie stałego kontaktu koordynatorów szkolnych i przedszkolnych z innymi uczestnikami wdrażania Programu. Jak dowodzą wyniki ankiety, częstotliwość takich kontaktów jest zróżnicowana w zależności od typu ewentualnego partnera do współpracy. Przykładowo z Koordynatorami Dzielnicowymi respondenci rzadko kontaktowali się po kilka razy w tygodniu (taką częstość zadeklarował zaledwie 1% badanych). Raz lub kilka razy w miesiącu kontaktowało się z nimi tylko 3%

odpowiedników w szkołach i przedszkolach. Ponad połowa (52%) robiła to rzadziej niż raz na miesiąc, a 41% nie robiło tego w ogóle. Jeśli chodzi o działania wspierające współpracę pomiędzy uczestnikami wdrażania WPEK, które byłyby pomocne dla koordynatorów edukacji kulturalnej w szkołach i przedszkolach, to badani wymienili ich następujące formy:

- przekazywanie materiałów edukacyjnych dot. dobrych praktyk KEKS-a w szkole;
- stworzenie strony (forum/platformy) dzielenia się pomysłami różnych koordynatorów szkolnych, darmowe dla uczniów pełnoletnich lekcje muzealne, zajęcia/warsztaty przygotowane przez różne placówki kultury zgodnie z podstawą programową;
- częstsze spotkania, warsztaty, wspólne wyjścia lub wyjazdy kulturalne;
- dzielenie się informacjami dotyczącymi prowadzonych działań na terenie przedszkola, nowymi pomysłami do realizacji działań;
- edukacja kulturalna rodziców;
- informacje o projektach i o konkursach grantowych, oraz szkolenie jak pisać takie projekty;
- konferencje, warsztaty, szkolenia, spotkania w dzielnicach;
- kontakty e-mailowe uczestników wdrażania Programu;
- możliwość pozyskania partnera, współorganizatora ze wsparciem finansowym;
- organizowanie cyklicznych spotkań na poziomie dzielnicowym i miejskim, umożliwiających wymianę pomysłów i doświadczeń;
- plakaty informacyjne, ulotki informacyjne inspirujące do działania, wydarzenia artystyczne w domach kultury;
- spotkania integracyjne nowych koordynatorów;
- regularne spotkania koordynatorów tego samego typu placówek (raz w miesiącu, raz w semestrze);
- cykliczne spotkania dla koordynatorów przedszkolnych;
- wymiana doświadczeń i informacji na temat odbywających się uroczystości kulturalnych w Warszawie i Dzielnicy dotyczących udziału dzieci w wieku przedszkolnym;
- przychylność dyrekcji szkoły (np. zgoda na uczestnictwo uczniów z innej szkoły w naszym wydarzeniu kulturalnym i udział naszych uczniów w wydarzeniach organizowanych przez szkołę partnerską);
- wymiana doświadczeń dotyczących sposobów promowania edukacji kulturalnej wśród młodzieży i nauczycieli;
- spotkania prezentujące ofertę edukatorów, domów kultury, teatrów itp.;
- zamieszczone informacje w portalu wpek.pl³⁷.

³⁷ CAWI.

2.3.2 Działania służące podnoszeniu kompetencji uczestników wdrażania WPEK

Jednym z czynników gwarantujących efektywność wdrażania WPEK jest zatrudnianie profesjonalistów z zakresu edukacji kulturalnej. W tej części analizy omówione są formy działań służących podnoszeniu kompetencji, skierowane do animatorów i edukatorów, ich wpływ na przebieg Programu, a także potrzeby postulowane w tym zakresie przez uczestników jego wdrażania.

Jak już niejednokrotnie sygnalizowano, czołowym działaniem podnoszenia kompetencji uczestników wdrażania WPEK jest Laboratorium Edukacji Kulturalnej. Uczestnicy warsztatów i szkoleń prowadzonych przez LEK podzieleni są na grupy, wyodrębnione zgodnie z modułami systemu Są to:

- animatorzy edukacji kulturalnej w domach kultury (dwuletni moduł dla dzielnicowych i miejskich domów kultury kontynuowany w kolejnych latach);
- edukatorzy w szkołach i placówkach wychowania pozaszkolnego (roczny moduł dla szkół i placówek wychowania pozaszkolnego);
- realizatorzy w organizacjach ngo (moduł dla organizacji pozarządowych);
- młodzież (moduł dla młodzieżowych producentów szkolnych festiwali).
- moduł otwarty – przeznaczony dla wszystkich realizatorów WPEK.

Ponadto animatorzy i edukatorzy realizujący edukację kulturalną uczestniczyli w szkoleniu z zakresu ewaluowania swoich projektów, przeprowadzonym przez Fundację Pracownia Badań i Innowacji Społecznych "Stocznia".

Wśród innych form dokształcania wymienia się konferencje o różnorodnym zakresie tematycznym: konferencję poświęconą dobrym praktykom edukacji kulturalnej; konferencję dla uczestników plebiscytu Szkoła z Pomysłem, konferencję dot. współpracy z instytucjami pozarządowymi³⁸; konferencję w ramach EduAkcji, (której uczestnikami byli wyłącznie laureaci Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej).

Niektóre inicjatywy podejmowane na rzecz podnoszenia kompetencji wywołują pozytywny wpływ na przebieg i efekty WPEK. Obserwacja ta odnosi się do warsztatów i szkoleń prowadzonych przez Laboratorium Edukacji kulturalnej i przez Fundację „Stocznia”. Ich wymierne rezultaty to: uzyskanie wysokiego poziomu ewaluacji projektów realizowanych przez animatorów, edukatorów i nauczycieli; określenie nowych strategii działania i nowych misji przez wszystkie domy kultury; unowocześnienie programów działania dokonane przez część z nich; tworzenie i prowadzenie profesjonalnych serwisów internetowych, promujących wybrane ośrodki dzielnicowe.

³⁸ Temat pokrywa się z jednym z modułów LEK, ale w ramach LEK prowadzone były warsztaty/szkolenia, więc nie można stwierdzić czy Respondentka mówi o podnoszeniu kompetencji w ramach LEK.

Prowadzone działania służące podnoszeniu kompetencji mogą także wpływać pozytywnie na relacje łączące podmioty zaangażowane w przedsięwzięcia z zakresu edukacji kulturalnej. Konferencje oraz spotkanie z Koordynatorem Dzielnicowym nie wpłynęły na jakość działań realizowanych przez ich uczestniczkę, Respondentkę wywiadu. Pozytywną stroną wymienionych konferencji okazała się dla niej możliwość nawiązania i późniejszego podtrzymywania kontaktu z realizatorami edukacji kulturalnej z terenu całego miasta.

Dalsze działania służące podnoszeniu kompetencji powinny dotyczyć przede wszystkim sposobów pozyskiwania środków na działania z zakresu edukacji kulturalnej; aktualnych regulacji prawnych obowiązujących w jej zakresie (ochrona danych osobowych, prawa autorskie itp.).

W tym miejscu wypada przedstawić statystyki dotyczące działań służących podnoszeniu kompetencji osób uczestniczących we wdrażaniu Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020. Uzyskano je na drodze badania ankietowego zrealizowanego wśród koordynatorów szkolnych i przedszkolnych.

Pierwsze pytanie odnoszące do sygnalizowanej kwestii miało na celu ustalenie częstotliwości, z jaką uczestniczyli oni w szkoleniach organizowanych przez Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych w 2018 r. Uzyskane wyniki wskazują, że ponad połowa koordynatorów (54%) doksztalała się 1-2 razy. Częściej, bo 3-4 razy, robiło to 7% badanych, a pięciokrotnie lub częściej 3%. Z możliwości podniesienia swoich kompetencji o umiejętności przydatne do realizacji Programu nie skorzystało 36% przebadanych koordynatorów. Jako jeden z trzech głównych powodów zaistniałej sytuacji połowa tej grupy (50%) wskazuje brak czasu. Powodem podanym przez 42% osób okazuje się brak wiedzy o prowadzeniu takich działań przez WCIES. Natomiast 36% z nich uważa, że podnosiło swoje kompetencje w inny, wystarczający sposób. Ponadto 17% badanych postuluje, że działania prowadzone w tym zakresie nie odpowiadają ich potrzebom, a 3% przyznaje, że nie otrzymało zgody dyrekcji szkoły na udział w szkoleniach. Niemal co piąty koordynator (19%) wskazuje też inne czynniki, które uniemożliwiły mu doksztalanie się. Są to:

- brak miejsc i trudność w zapisaniu się na szkolenie;
- rozpoczęcie pracy nauczyciela w 2018 r. i związany z tym nadmiar obowiązków;
- wcześniejsze nieudane próby zakwalifikowania się na szkolenia WCIES w innej dziedzinie niż edukacja kulturalna (i brak wskazania powodu tej sytuacji przez organizatora);
- poleganie na zasobach internetowych jako alternatywnych dla szkoleń;
- niedogodność terminów oferowanych szkoleń;
- preferowanie szkoleń organizowanych przez inne ośrodki jako bardziej atrakcyjnych (w tym również szkolenia online);
- brak satysfakcjonującej oferty szkoleń WCIES dla nauczycieli przedszkolnych³⁹.

³⁹ CAWI.

Koordynatorzy, którzy uczestniczyli w szkoleniach organizowanych przez WCIES najrzadziej, tj. 1-2 w 2018 r., poproszeni zostali o wskazanie trzech najistotniejszych przyczyn, dla których nie zdecydowali się na to częściej. Odpowiedzią udzielaną przez 57% z nich okazuje się brak czasu na angażowanie się w tego typu działania. Z kolei 44% koordynatorów uważa, że podnosiło swoje kompetencje w inny, wystarczający, sposób, a 41% uskarża się, że informacje o działaniach w tym zakresie docierały do nich zbyt rzadko/zbyt późno. Dla 15% koordynatorów zakres działań prowadzonych w omawianym zakresie jest niezgodny z ich potrzebami, dla 11% częstszy udział w przedsięwzięciach służących podnoszeniu kompetencji w zakresie edukacji kulturalnej wydaje się niepotrzebny, dla 4% poziom dostępnej oferty jest zbyt niski, a dla 1,85% przeszkodą pozostaje brak zgody dyrekcji szkoły. Wśród innych powodów wymienionych przez 13% badanych znalazły się:

- trudności organizacyjne dotyczące pracy koordynatorów w dzielnicach (przytłaczająca ilość obowiązków, brak możliwości znalezienia zastępstwa w pracy na czas udziału w szkoleniu);
- objęcie roli koordynatora w 2018 r. (natłok nowych obowiązków);
- brak wystarczającej liczby dostępnych miejsc na szkoleniach WCIES⁴⁰.

Większość koordynatorów, którzy przynajmniej 1-2 razy uczestniczyli w szkoleniach organizowanych przez WCIES oceniają to doświadczenie jako użyteczne. Zdaniem 28% z nich było ono zdecydowanie użyteczne, dla 62% raczej użyteczne. Według opinii 11% respondentów szkolenia raczej nie okazały się użyteczne, jednakże nikt nie uznał ich za zdecydowanie nieużyteczne.

Respondentów badania ankietowego zapytano również o to, czy zdarzyło im się uczestniczyć w konferencjach Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej (tzw. „eduAkcjach”). Odpowiedzi twierdzącej udzieliło 63% z nich.

Wskazując wszystkie rodzaje Edukacji, w których brali udział, 81% ankietowanych wymieniło Kulturalną eduAkcję Warszawy, 32% eduAkcję Muzealną, 27% eduAkcję Biblioteczną, 21% eduAkcję Teatralną, 14% eduAkcję Muzyczną, a 13% eduAkcję Medialną.

Osoby, które nigdy nie uczestniczyły w Kulturalnej eduAkcji Warszawy (37% badanych), jako powód tej sytuacji najczęściej wskazują brak czasu. Poza tym wymieniają takie uwarunkowania, jak: nadmiar obowiązków związanych z pracą zawodową, brak wiedzy o odbywaniu się takich wydarzeń (również zbyt późne otrzymanie informacji na ten temat), upatrywanie priorytetów w innych zajęciach, brak możliwości zapewnienia sobie zastępstwa w pracy na czas udziału w konferencji, niedogodność terminu, fakt przyjęcia roli koordynatora w obecnym roku (początkowy brak orientacji we wszystkich wydarzeniach organizowanych w ramach Programu).

⁴⁰ CAWI.

W odpowiedzi na pytanie o preferowane przez siebie działania podnoszące kompetencje w zakresie edukacji kulturalnej respondenci wymieniają:

- otrzymywanie informacji o dostępnych formach kształcenia w odpowiednim terminie (najlepiej na prywatną skrzynkę e-mailową);
- poprawienie przepływu informacji na temat organizowanych szkoleń, akcji, spotkań w ramach WPEK;
- systematyczność szkoleń lub konferencji - stały, z góry zaplanowany grafik;
- spotkanie dla koordynatorów edukacji kulturalnej organizowane przez Koordynatora Dzielnicowego;
- częstsze spotkania z koordynatorem dzielnicowym;
- dostosowanie oferty szkoleń do potrzeb nauczycieli z różnych poziomów edukacji; spotkania dedykowane placówkom z określonego poziomu edukacyjnego (przedszkolom);
- wymiana dobrych praktyk między przedszkolnymi koordynatorami WPEK;
- podnoszenie świadomości o możliwościach współpracy z różnorodnymi miejscami;
- konferencja dla Szkolnych Koordynatorów Edukacji Kulturalnej, gdzie można byłoby podczas warsztatów wymienić się doświadczeniem i posłuchać innych, ciekawych pomysłów na realizację SZPEK;
- kurs komputerowy, tworzenie stron internetowych, fanpage, obsługa stron internetowych;
- podniesienie kompetencji z zakresu edukacji teatralnej, tworzenia animacji, filmów, nagrań;
- konferencja dotycząca rozwijania czytelnictwa wśród dzieci;
- raczej nie konferencje, tylko warsztaty: filmowe, teatralne itp., przynajmniej 2 razy w roku;
- spotkanie przedstawicieli różnych muzeów w Warszawie i zapoznanie się z ich ofertą;
- edukacja w zakresie współczesnych technologii cyfrowych;
- szkolenie w zakresie pracy z filmem, narzędzi TIK do montażu filmowego, kurs z zakresu historii sztuki;
- szkolenia w zakresie edukacji teatralnej;
- szkolenie WCIES-u z zakresu tworzenia programów edukacji kulturalnej, szkolenie o sztuce z artystami;
- zajęcia (wykłady/warsztaty) organizowane przez WCIES i Galerię Zachęta;
- szkolenia dotyczące motywowania uczniów do wzięcia udziału w różnych przedsięwzięciach;

- szkolenia w zakresie sposobu promowania działań w zakresie edukacji kulturalnej wśród młodzieży i nauczycieli;
- szkolenia z zakresu dofinansowania do działań kulturalnych dla przedszkoli, więcej informacji przypominających o działaniach WPEK;
- szkolenia z zakresu przepisów prawa, sieci współpracy, warsztaty kreatywnych zajęć, ale (dużym problemem jest kadra pedagogiczna, która niekoniecznie chce podnosić swoje kompetencje kulturowe i coś więcej z uczniami robić);
- szkolenie z zakresu prowadzenia innowacyjnych form szerzenia edukacji kulturalnej;
- szkolenia z zakresu edukacji zdrowotnej, kompetencji koncepcyjno-organizacyjnych, interpersonalnych, technicznych;
- warsztaty z zakresu prowadzenia chóru w szkole, szkolenie w zakresie obsługi programu muzycznego Finale;
- udział w ewaluacji innych placówek, otwarte wydarzenia kulturalne w innych placówkach;
- warsztaty w zakresie wymiany doświadczeń pomiędzy koordynatorami i realizatorami dotyczące pisania wniosków;
- wspólne wyjścia a potem warsztaty, może dłuższy pobyt w ramach jakiegoś turnusu dla koordynatorów, wypracowywanie nowych strategii, nawiązanie znajomości itp.⁴¹.

2.4 Sprawozdawczość i monitorowanie wdrażania WPEK

Zgodnie z treścią WPEK zweryfikowaniu osiągnięcia jego celów służą następujące mierniki:

Tabela 2 Mierniki realizacji celów programu

MIERNIK	ZAKRES MIERNIKA
<p>Mierniki miejskie – mierzone będą przez Barometr Warszawski oraz pozyskiwane z badań zrealizowanych przez Biuro Kultury i Centrum Komunikacji Społecznej. Wyniki będą mogły być podstawą do modyfikacji niektórych działań Programu, aby podnieść skuteczność całości przedsięwzięcia.</p>	<p>Mierniki wpływu (długofalowe):</p> <ul style="list-style-type: none"> • % mieszkańców Warszawy, dla których uczestnictwo w kulturze jest ważne; • % wzrost uczestników w różnych/dowolnych formach aktywności kulturalnej; • % wzrost uczestnictwa – udział w projektach edukacji kulturalnej po raz pierwszy; • % wzrost częstotliwości uczestnictwa w projektach edukacji kulturalnej; • % wzrost kompetencji kulturowych w określonych grupach społecznych; • % mieszkańców niezadowolonych z oferty kulturalnej; • liczba projektów z obszaru edukacji kulturalnej składanych w ramach budżetu partycypacyjnego.

⁴¹ CAWI.

<p>Mierniki dzielnicowe – mierzone przez koordynatorów dzielnicowych.</p>	<p>Mierniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba instytucji animacji kultury i instytucji artystycznych współpracujących systemowo ze szkołami w obszarze edukacji kulturalnej; • liczba szkół współpracujących systemowo z instytucjami animacji kultury i instytucjami artystycznymi w obszarze edukacji kulturalnej; • liczba instytucji animacji kultury, instytucji artystycznych, szkół, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw prywatnych, wyższych uczelni i innych podmiotów biorących udział w Konkursie Warszawska Nagroda Edukacji Kulturalnej; • % szkół z opracowanym i realizowanym Szkolnym Programem Edukacji Kulturalnej; • liczba szkół realizujących projekty z zakresu edukacji kulturalnej w ramach Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych lub posiadających tytuł <i>Szkoła z pomysłem na kulturę</i>, lub biorących udział w konkursach, festiwalach, przeglądach artystycznych.
<p>Mierniki w szkołach i przedszkolach – mierzone przez koordynatorów.</p>	<p>Mierniki produktu i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • powołanie koordynatora edukacji kulturalnej; • opracowany i realizowany Szkolny Program Edukacji Kulturalnej; • liczba uczniów uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych, pozaszkolnych i międzyszkolnych z zakresu edukacji kulturalnej (ankieta szkolna); • liczba uczniów biorących udział w konkursach, festiwalach, przeglądach artystycznych.
<p>Mierniki w instytucjach animacji kultury mierzone przez koordynatorów programu.</p>	<p>Mierniki produktu i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba programów edukacji kulturalnej; • liczba instytucji artystycznych współpracujących z instytucją animacji kultury w obszarze edukacji kulturalnej; • % szkół w danej dzielnicy współpracujących z instytucją animacji kultury w obszarze edukacji kulturalnej; • liczba animatorów współpracujących z nauczycielami; • liczba festiwali/konkursów; • liczba odbiorców projektów / programów / przedsięwzięć.
<p>Mierniki w instytucjach artystycznych mierzone przez realizatorów programu.</p>	<p>Mierniki produktu i rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba projektów edukacji kulturalnej; • liczba lekcji muzealnych/teatralnych/muzycznych etc.; • liczba warsztatów (działań aktywnych), nabywanie umiejętności, kompetencji;

	<ul style="list-style-type: none"> • liczba szkół współpracujących z instytucją artystyczną w obszarze edukacji kulturalnej; • liczba instytucji animacji kultury współpracujących z instytucją artystyczną w obszarze edukacji kulturalnej; • liczba animatorów współpracujących z nauczycielami; • % budżetu przeznaczony na edukację kulturalną; • liczba odbiorców/ programów/przedsięwzięć.
Mierniki w organizacjach pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> • liczba projektów edukacji kulturalnej; • liczba odbiorców projektów edukacji kulturalnej; • liczba animatorów z organizacji pozarządowych współpracujących ze szkołami; • liczba animatorów z organizacji pozarządowych współpracujących z instytucjami animacji kultury.
Mierniki w jednostkach pomocy społecznej działających na rzecz osób starszych – powołanie realizatora edukacji kulturalnej jednostek pomocy społecznej działających na rzecz osób starszych (domów pomocy społecznej, dziennych domów pobytu i ośrodków wsparcia).	<ul style="list-style-type: none"> • liczba instytucji animacji kultury, instytucji artystycznych, organizacji pozarządowych współpracujących z jednostkami pomocy społecznej w obszarze edukacji kulturalnej; • liczba wydarzeń z zakresu edukacji kulturalnej realizowana w jednostkach pomocy społecznej działających na rzecz osób starszych; • liczba osób starszych uczestniczących dzięki jednostkom pomocy społecznej w działaniach z zakresu edukacji kulturalnej.
Mierniki w grupach nieformalnych	<ul style="list-style-type: none"> • liczba projektów edukacji kulturalnej; • liczba odbiorców projektów edukacji kulturalnej; • liczba animatorów współpracujących ze szkołami; • liczba animatorów współpracujących z instytucjami animacji kultury; • liczba animatorów współpracujących z organizacjami pozarządowymi.

Źródło: Opracowanie na podstawie WPEK

Mierniki zaproponowane w dokumencie WPEK nie są efektywne, gdyż nie mają przełożenia na realia. Biuro Kultury i Biuro Edukacji nie posiadają narzędzi, które umożliwiłyby im pozyskanie zakładanych informacji. Dotychczas stosowane są jedynie mierniki miejskie mierzone przez Barometr Warszawski. Mierniki dzielnicowe, mierniki w instytucjach animacji kultury, instytucjach artystycznych i w organizacjach ngo, a także mierniki w grupach nieformalnych nie zostały wprowadzone. Pewnym półśrodkiem jest możliwość zmierzenia efektów WPEK osiągniętych w organizacjach pozarządowych, które ubiegają się o dotacje z Urzędu Miasta (mają one obowiązek rozliczenia się z rozdysponowanych środków). Należy podkreślić, że uczestnicy wdrażania WPEK mają znikomą wiedzę na temat przyjętych mierników lub nie posiadają jej w ogóle (nie operują ich nazwami, nie znają ich

umiejscowienia w dokumencie programowym). Przyszły sposób mierzenia produktów i rezultatów WPEK powinien różnić się od obecnego.

Aktualny system sprawozdawczości WPEK bazuje wyłącznie na ankiecie szkolnej, stosowanej od 3 lat tj. od 2016 r. Wdraża i nadzoruje ją Biuro Edukacji. Pytania ankiety obejmują obszary takie jak: współpraca szkoły z innymi instytucjami (stała/okazjonalna); działania z zakresu edukacji kulturalnej realizowane przez szkołę (przy odpowiedzi twierdzącej obowiązują pytania szczegółowe o rodzaj działań, ich koordynatorów, efekty itp.). Ankieta rozsyłana jest drogą elektroniczną do wszystkich stołecznych przedszkoli i szkół pod koniec semestru letniego. Osoby odpowiedzialne za jej elektroniczne wypełnienie to Szkolni Koordynatorzy Edukacji Kulturalnej lub inne osoby wyznaczone przez dyrektorów). Ankieta osiąga 80% poziom realizacji. Podsumowujący ją raport udostępniany jest w serwisie internetowym Biura Edukacji. Przydatność omawianego systemu sprawozdawczości przejawia się w kilku efektach. Po pierwsze, pozyskane informacje umożliwiają sporządzenie wykazu szkół aktywnych i nieaktywnych na polu edukacji kulturalnej. Po drugie, wyniki ankiety wykorzystywane są do opracowania listy działań realizowanych przez warszawskie szkoły. Po trzecie, przygotowana lista działań pozwala zweryfikować formy aktywności kulturalnej, które okazują się najbardziej atrakcyjne dla uczniów (organizowane najczęściej, cieszące się największą liczbą uczestników). Po czwarte, lista działań umożliwia stwierdzenie tego, których aktywności brakuje w ofercie szkół. Po piąte, powstaje szansa uzupełnienia danych na temat efektów WPEK osiągniętych w organizacjach pozarządowych współpracujących z placówkami edukacyjnymi (ustalenie ich liczby i poznanie nazw) oraz ustalenia tego, które instytucje kultury i podmioty NGO najczęściej współpracują ze szkołami. Tym samym dokonana zostaje weryfikacja nowych podmiotów, które podjęły współpracę nie wcześniej niż w danym roku szkolnym. Po szóste, Biuro Edukacji ma możliwość wzmocnienia swojego nadzoru nad konkursami grantowymi (możliwość porównania list uczestników w poszczególnych latach).

Problemy ujawniające się w toku wdrażania ankiety to przede wszystkim rozbieżności i niska wiarygodność niektórych danych (np. niezgodność liczby projektów wskazanych jako realizowane względem liczby projektów opisanych w części szczegółowej ankiety; niewiarygodnie wysoka liczba deklarowanych form aktywności). Zjawiskiem powszechnym jest też pomijanie przez ankietowanych instrukcji dołączanej do kwestionariusza. Napotykać na trudności podczas wypełniania dokumentów często kontaktują się oni bezpośrednio z Biurem Edukacji, prosząc o wyjaśnienie poszczególnych kwestii.

W celu usprawnienia procesu zbierania i analizowania wyników ankiety, jej formularz poddawany jest systematycznej ewaluacji, która ma ujawnić ewentualne błędy np. nieścisłość formułowania pytań. Udogodnienie przygotowane dla respondentów to – wzmiankowana już – instrukcja zawierająca wytyczne poprawnego wypełnienia kwestionariusza.

Ze względu na swą skuteczność narzędzie to ma być wykorzystywane w kolejnych latach trwania Programu. Planowana jest natomiast zmiana systemu zatwierdzania ankiet. Ich wstępna weryfikacja ma się odbywać na poziomie Koordynatora Dzielnicowego, który – znając szkoły działające w swoim środowisku lokalnym – jest w stanie ocenić wiarygodność zadeklarowanych przez nie odpowiedzi, a w razie konieczności może zobligować je do ponownego wypełnienia kwestionariusza. Drugi, ostatni, etap weryfikacji przeprowadzać

będzie Biuro Edukacji. Ze względu na wdrożenie nowego działania WPEK, tj. IQ Indeksu Kulturalnego, od 2019 r. ankieta będzie zawierać pytania dotyczące zakresu jego realizacji.

W ocenie odbiorców największą wadę badania ankietowego stanowi jego czasochłonność. WPEK Niedoskonałością elektronicznej wersji ankiety jest brak dostępnej opcji „kopiuj-wklej”, która umożliwiłaby wykorzystanie przygotowanego/użytego wcześniej tekstu. Problem ten generuje konieczność powielania wykonanej pracy.

3 STUDIA PRZYPADKÓW

3.1 Portal edukacjakulturalna.pl

3.1.1 Wprowadzenie

Prowadzenie serwisu internetowego to jedno z działań merytorycznych WPEK, realizowane w ramach kategorii 1.3. *Informacja i promocja*. Wykorzystanie Internetu jako nowoczesnego narzędzia technologicznego w celu promowania edukacji kulturalnej ma sprzyjać upowszechnianiu informacji o Programie wśród wszystkich grup odbiorców, a tym samym przeciwdziałać występowaniu barier mogących utrudniać jego realizację.⁴²

Portal został stworzony na życzenie animatorów. Został powołany zespół roboczy, który przygotował merytorycznie produkt potrzebny dla środowiska. Otrzymał nagrodę na Ogólnopolskim Konkursie Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, UNESCO i Narodowego Centrum Kultury⁴³.

Portal *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020* nosi nazwę *edukacjakulturalna.pl*. Dostępny jest pod adresem internetowym <<http://edukacjakulturalna.pl/WPEK.html>>⁴⁴. Stanowi on podstronę witryny Biura Kultury *kulturalnawarszawa.pl* (odnośnik do niego znajduje się w zakładce *Kultura i sztuka*)⁴⁵. Obie strony koordynuje Zespół ds. Komunikacji i Promocji. Ich powiązanie wynika z faktu, że WPEK jest programem miejskim, realizowanym przez poszczególne biura Urzędu m.st. Warszawy. Funkcję administratora portalu pełni firma zewnętrzna, zatrudniana z budżetu Biura Kultury (w roku 2018 była to Polska Agencja Prasowa). Ze względu na podział obowiązków pomiędzy poszczególnymi jednostkami Urzędu m.st. Warszawy, procedurę wyłonienia administratora przeprowadza Biuro Cyfryzacji. Nadzór merytoryczny nad portalem sprawuje natomiast Pełnomocnik Prezydenta Urzędu m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej⁴⁶.

3.1.2 Cel portalu

Portal WPEK nie jest „tablicą ogłoszeń”, służącą informowaniu o wydarzeniach kulturalnych odbywających się w mieście:

(...) to nie działa jak informacja o różnych wydarzeniach kulturalnych. Bo o wydarzeniach kulturalnych informuje Kulturalna Warszawa, czyli tutaj koncert, tutaj jakieś zajęcia takie czy inne w domu kultury czy koncerty, czy nowy spektakl teatralny.

⁴² *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, s. 10 (Bariera 7.); s. 19-20 (Warunki realizacji wizji Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020) [http://edukacjakulturalna.pl/pi/95815_1.pdf, dostęp 14 grudnia 2018].

⁴³ IDI.

⁴⁴ Portal istnieje od pierwszej edycji Programu. Do 2014 r. działał jako *WPEK.pl*, dostępny pod adresem internetowym <<http://www.WPEK.pl/WPEK.html>>. Pomimo zmiany nazwy portalu oba wskazane adresy są aktualne.

⁴⁵ Należy nadmienić, że portal osiągalny jest też z poziomu ogólnej wyszukiwarki jako samodzielna strona.

⁴⁶ IDI.

My tutaj zawieramy informacje o warsztatach, szkoleniach, konferencjach. Ewentualnie czasami zamieszczamy informacje o jakichś ogłoszonych konkursach, festiwalach⁴⁷.

Informacje upowszechniane za pośrednictwem omawianego narzędzia dotyczą działań z zakresu edukacji kulturalnej, czyli produktów WPEK. Nadrzędnym celem portalu, oprócz promowania Programu, jest sieciowanie jego realizatorów i odbiorców. Zachodzi ono na drodze gromadzenia, selekcjonowania i przekazywania informacji do potencjalnie zainteresowanych nimi grup:

(...) uznaliśmy że to koordynatorzy dzielnicowi mają być takim, no mają selekcjonować te informacje. Czyli podajemy tylko ich konto i do nich wpływa informacja, że nie wiem, biblioteka na Bielanach organizuje przegląd filmowy taki i taki dla licealistów. I to oni kierują to do swoich liceów, dzielnic. Żeby nie szło to już do podstawówki, tylko żeby szło już od razu do tego, do którego jest ta informacja kierowana⁴⁸.

Informacje adresowane do uczestników poszczególnych szczebli wdrażania WPEK przekazywane są przy użyciu list dystrybucyjnych dostępnych w serwisie.

3.1.3 Struktura portalu edukacja.kulturalna.pl oraz jego zawartość

Po zainaugurowaniu drugiej edycji Programu podjęto prace nad dostosowaniem szaty graficznej portalu do systemu identyfikacji wizualnej WPEK:

(...) pod koniec 2013 roku on już funkcjonował, ale funkcjonował w innej formie. To znaczy takiej dużo prostszej, uboższej. Dopiero jak Ania Michalak zaczęła być koordynatorem pracowaliśmy nad identyfikacją wizualną. Zmieniliśmy logotyp, zmieniliśmy kolory na różowo-granatowe. To właśnie robiliśmy chyba w 2015 roku. Bo wcześniej to był taki żółto-czerwony garnek nawiązujący do barw Warszawy. Cała identyfikacja wizualna została zmieniona⁴⁹.

Inicjatorką i koordynatorką wprowadzonych zmian była Pełnomocnik Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej, Anna Michalak-Pawłowska, powołana na to stanowisko w 2013 r.⁵⁰

Struktura portalu odzwierciedla zakres działań realizowanych w ramach WPEK. Na stronie głównej interfejsu użytkownika znajdują się następujące zakładki: *O Programie; Prezentacja multimedialna; Rada Programowa; Koordynatorzy dzielnicowi; Koordynatorzy, realizatorzy w szkołach, instytucjach, NGO; Zarządzanie informacją; Mapa miejsc w dzielnicach; Spółdzielnia Kultury; Kodeks dobrych praktyk współpracy ngo i domów kultury; Laboratorium Edukacji Kulturalnej; Projekty/Programy; Warszawska Nagroda Edukacji Kulturalnej; Czytelnia dla animatorów; Finansowanie edukacji kulturalnej; Indeks Kulturalny; Do pobrania; Kontakt.*

Zasób publikowanych informacji przyrasta stopniowo, wraz z inicjowaniem kolejnych działań programowych:

⁴⁷ IDI.

⁴⁸ IDI.

⁴⁹ IDI.

⁵⁰ Zarządzenie nr 4336/2013 Prezydenta miasta Stołecznego Warszawy z dnia 16 maja 2013 roku w sprawie powołania Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej.

No i pracowałyśmy też nad marką. Między innymi przez stronę, żeby ją jak najbardziej wzbogacić, żeby dodawać te wszystkie informacje o programie na bieżąco. Bo kontakty do koordynatorów były od początku, i do rady. I zbudowany system mailingowy, ta sieć kontaktów do szkół. Później dodawałyśmy po prostu kolejne produkty w miarę ich dochodzenia, jak Laboratorium, czy Spółdzielnia Kultury⁵¹.

Aby nakreślić obszerność zasobów portalu warto pokrótce omówić zawartość poszczególnych jego zakładek.

Pierwsza z nich zawiera skrót informacji na temat WPEK oraz wykaz odnoszących się do niego dokumentów, upublicznionych i możliwych do pobrania na dysk komputerowy⁵². Dopełnieniem całości jest prezentacja multimedialna, zamieszczona na kolejnej podstronie serwisu (stanowi ona jedyny interaktywny element na stronie).

W zakładkach dedykowanych Radzie Programowej oraz Koordynatorom w dzielnicach i instytucjach znaleźć można dane kontaktowe osób wchodzących w skład tych zespołów. Dostępna opcja „więcej” pozwala uzyskać dodatkowe informacje na temat Koordynatorów Dzielnicowych oraz działań z zakresu edukacji kulturalnej, realizowanych w przypisanych im częściach miasta. W celu uzyskania namiarów do koordynatorów pracujących w wybranych instytucjach należy skorzystać z wyszukiwarki zawężającej zakres otrzymanych wyników do dzielnicy i typu jednostki. Portal *edukajakulturalna.pl* posiada rozbudowany system zarządzania informacją. Zawiera on listy dystrybucyjne tj. listy adresów poczty elektronicznej, umożliwiające masowe wysyłanie korespondencji do wszystkich lub wybranych edukatorów⁵³. Prośbę o przekazanie wiadomości szkołom, bibliotekom i organizacjom należy kierować do koordynatora wybranej dzielnicy lub do wszystkich Koordynatorów Dzielnicowych. Istnieje też możliwość opublikowania informacji bezpośrednio w portalu (wówczas prośbę trzeba skierować do jego redakcji).

W zasobach działu *Projekty/Programy* znajduje się wykaz działań z zakresu edukacji kulturalnej, wyróżnianych i nagradzanych w konkursach organizowanych w całym okresie wdrażania WPEK. Dzięki wyszukiwarce, wyposażonej w listę kategorii do wyboru, odnalezienie konkretnego projektu lub programu nie stanowi problemu.

Funkcją wyróżniającą portal *edukajakulturalna.pl* jest *Mapa miejsc w dzielnicach*. Służy ona nakreśleniu topografii miasta przez pryzmat toczącego się w nim życia artystycznego:

Gdy się szuka konkretnie jakiegoś domu kultury albo jakiejś biblioteki to nie ma problemu. Natomiast czasami jest tak, że w jakiej dzielnicy wie się, że coś tam się dzieje, ale nie wie się jak to się nazywa. Więc ta mapa miejsc w dzielnicach jest dobra,

⁵¹ IDI.

⁵² Wykaz w pełni pokrywa się z zawartością zakładki *Do pobrania*, co należy uznać za zbędne dublowanie danych. Z ogółu informacji dotyczących WPEK wyłączono kwestię dotyczącą zasad finansowania Programu. Wiadomości z tego zakresu umieszczone zostały w zakładce *Finansowanie edukacji kulturalnej*, co – ze względu na obszerność zagadnienia – wydaje się uzasadnione.

⁵³ Zasób ten jest nieustannie uaktualniany. W 2013 r. portal posiadał zaledwie 42 listy dystrybucyjne, rok później – 142. Zob.: *2013 PRK Warszawski Program Edukacji Kulturalnej*, s. 2; *Sprawozdanie_WPEK 2014 – wkład do PRK*, s. 2. (dokumenty udostępnione przez Zamawiającego).

ponieważ można wtedy zobaczyć daną dzielnicę i popatrzeć jakie działają tam instytucje i organizacje, jakie mają projekty i znaleźć to czego potrzeba⁵⁴.

Mapie nadano formę interaktywnej listy dzielnic. Każda z nich posiada własną podstronę, na której wyszczególniono i skategoryzowano podmioty zaangażowane w działania z zakresu edukacji kulturalnej, zlokalizowane na jej terenie: instytucje animacji kultury; organizacje pozarządowe; instytucje artystyczne; przedsiębiorstwa, pracownie i szkoły artystyczne⁵⁵.

W serwisie działa także *Czytelnia dla animatorów*, czyli wirtualny zasób publikacji związanych z WPEK, udostępnianych na wolnych licencjach i możliwych do pobrania na dysk komputerowy. *Czytelnia dla animatorów* powstała w 2013 r. Początkowo jej zbiory sklasyfikowane były na następujące działy: wydawnictwa, raporty i artykuły⁵⁶. Aktualnie, obok wydawnictw i raportów, zawiera ona również filmy. Narzędziem umożliwiającym efektywne wyszukiwanie tytułów jest wewnętrzna wyszukiwarka.

W zakładce *Kodeks dobrych praktyk współpracy dzielnicowych domów kultury i organizacji pozarządowych*, zawierającej tekst wskazanej publikacji, zaprezentowane są również przykłady działań propagujących ideę partnerstwa domów kultury i instytucji pozarządowych.

W ostatnim dziale udostępniono numery telefonów i adresy poczty elektronicznej Koordynatorów WPEK w Biurze Kultury i w Biurze Edukacji Urzędu m.st. Warszawy oraz dane kontaktowe Redakcji portalu.

Warto dodać, że treści portalu od 2015 r. redagowane są przy wsparciu edytorskim dziennikarzy Polskiej Agencji Prasowej⁵⁷.

3.1.4 Użytkownicy portalu

Ze względu na fakt, że portal jest działaniem systemowym Programu, grono jego docelowych odbiorców stanowi kadra edukacji kulturalnej, czyli koordynatorzy WPEK, edukatorzy, animatorzy i nauczyciele:

(...) to jest ważne miejsce dla ludzi, którzy są *in*, w środku, którzy zawiadują, rozumieją, coś współtworzą (...)⁵⁸.

W kręgu tym wyodrębnić można kilka grup użytkowników. Pierwszą z nich zasilają specjaliści aktywnie uczestniczący we wdrażaniu Programu. Do portalu sięgają w celu pozyskania lub uzupełnienia informacji niezbędnych im w codziennej pracy. Drugą grupę tworzą początkujący animatorzy i edukatorzy, którzy budują własny warsztat metodyczny.

⁵⁴ IDI.

⁵⁵ Prace nad stworzeniem mapy rozpoczęły się w 2014 r. Zob. *Sprawozdanie Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej za rok 2015*, s. 3. (dokument udostępniony przez Zamawiającego). Zob. też: *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej*, pod red. A. Szwed et al., Warszawa 2015, s. 170-174 [http://www.WPEK.pl/pi/116265_1.pdf, dostęp 14 grudnia 2018]; *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej. Instrukcja obsługi*, s. 46-47 [http://edukacjakulturalna.pl/pi/126120_1.pdf, dostęp 14 grudnia 2018].

⁵⁶ *2013 PRK Warszawski Program Edukacji Kulturalnej*, dz. cyt., s. 2.

⁵⁷ *Polska Agencja Prasowa – współpraca redakcyjna* [http://www.kulturalna.warszawa.pl/WPEK,wiadomosc,5896.html?locale=pl_PL, dostęp 14 grudnia 2018].

⁵⁸ IDI.

Szczególnie przydatnym dla nich zasobem może być zakładka poświęcona Warszawskiej Nagrodzie Edukacji Kulturalnej, w której znaleźć można wykaz wszystkich wyróżnionych dotąd projektów oraz – co bardzo ważne – poznać sylwetki ich autorów. Do trzeciej grupy użytkowników należą pracownicy instytucji kultury i organizacji pozarządowych. Portal traktują jako bazę inspiracji do prowadzonych przez siebie działań animatorskich.

Z serwisu korzystają również osoby, które dołączają do WPEK w trakcie jego trwania i nie są zorientowane w przebiegu dotychczasowych działań:

(...) kiedy zaczęłam być koordynatorem dzielnicowym no to też niektóre rzeczy musiałam sobie po prostu posprawdzać. Po prostu to jest dokumentacja pracy, której powiedzmy ja nie wykonałam i jej nie znam. Bo teraz po 2 latach ja już wiem co zostało zrobione. Ja już po prostu potrafię o tym powiedzieć. Natomiast jest to dokumentacja prac w dzielnicach, czyli w całej Warszawie zrobiona przez Warszawski Program Edukacji Kulturalnej⁵⁹.

Systematyczne uzupełnianie zasobów serwisu powala traktować go jako archiwum informacji na temat WPEK.

Dostęp do narzędzia jest otwarty, co oznacza, że korzystać z niego mogą wszyscy zainteresowani internauci:

To nie jest portal dla wszystkich mieszkańców. Oczywiście oni mogą z niego korzystać, jeśli interesuje ich ta działka (...). Znaczący warszawiak też może dużo informacji znaleźć tak, wydaje mi się tylko, że generalnie jest to dla tych, którzy zajmują się edukacją kulturalną⁶⁰.

Osoby nieposiadające wiedzy o Programie (laicy) na stronę trafiają zwykle przypadkowo, np. chcąc zweryfikować zasłyszaną wzmiankę o nim. Dla tych użytkowników portal staje się podstawowym źródłem wiedzy o WPEK.

3.1.5 Uwarunkowania i wnioski

Uwarunkowania wpływające na efektywność portalu wiążą się zarówno z jego strukturą i zawartością, jak też z kwestiami organizacyjnymi, które regulują jego działanie. Analizę otwiera omówienie czynników należących do pierwszej grupy.

Potwierdzeniem jakości omawianego narzędzia są jego rozbudowane zasoby. Obejmują one informacje merytoryczne na temat WPEK (dokumenty i publikacje, relacje z wydarzeń edukacyjno-kulturalnych), a także bazę w postaci Spółdzielni Kultury, która – choć ściśle związana z funkcjonowaniem portalu – stanowi odrębne działanie realizowane w ramach WPEK. Rzetelność portalu czyni go atrakcyjnym dla rozmaitych grup docelowych odbiorców, również animatorów spoza Warszawy:

Że jest to zebrane w jednym miejscu, że jest to taka wielka piguła wiedzy dla animatorów, laików, którzy wchodzi w ten program oraz dla ludzi z innych miast. Ponieważ Warszawski Program Edukacji Kulturalnej jest jedynym [miejskim]

⁵⁹ IDI.

⁶⁰ IDI.

Programem Edukacji Kulturalnej. Teraz jest wdrażany Mazowiecki Program Edukacji Kulturalnej⁶¹.

O funkcjonalności portalu decyduje, m.in. przyjazny dla użytkownika układ treści. Długa lista bocznych zakładek stanowi zarazem rejestr wszystkich działań programowych, realizowanych w skali miasta. Dzięki zastosowanej analogii nowi użytkownicy mają możliwość błyskawicznego zorientowania się w poszczególnych obszarach WPEK, a wyszukiwanie informacji żadnemu z nich nie powinno przysparzać trudności.

Rozwiązaniem gwarantującym rozpoznawalność portalu w środowisku animatorów i edukatorów jest jego szata graficzna. Jej dominujący element to mapa zamieszczona u góry strony głównej interfejsu użytkownika. W schematyczny sposób ilustruje ona sieć stołecznych instytucji zaangażowanych w realizację WPEK. Grafika ta widnieje na wszystkich materiałach promocyjnych Programu.

W dobie nowych technologii dużym mankamentem strony wydaje się jej prostota:

Dlatego, że „kulturalna” świętuje w tym roku już dziesięć lat, co oznacza, że WPEK również. Dla projektów internetowych to jest wieczność. W tej chwili ani tak strony nie wyglądają, ani... no inaczej się te strony projektuje. To jest kwestia i rozwoju technologicznego, ale i pewnych trendów pokazywanie treści multimedialnych i tak dalej, więc... WPEK się musi siłą rzeczy wkomponowywać w te szufladki, które dzisiaj mamy⁶².

W porównaniu ze stronami internetowym prezentującymi materiały audiowizualne i multimedialne stopień zaawansowania technologicznego analizowanej witryny jest niewystarczający. Naturalne uzupełnienie tradycyjnej strony www stanowią konta WPEK w serwisach społecznościowych Facebook i Twitter⁶³. Materiały audiowizualne powstające w ramach Programu udostępniane są natomiast na kanale You Tube, a zdjęcia – w bazie Flickr⁶⁴. Odnośniki do obu tych baz znajdują się w portalu WPEK (banery „Zobacz zdjęcia” i „Obejrzyj film” zamieszczone po prawej stronie głównej interfejsu użytkownika). Rezygnacja z połączenia wskazanych baz w portalu na rzecz ich rozdzielenia (przy bezpośrednim podlinkowaniu) jest decyzją twórców portalu skonsultowaną ze specjalistami prowadzącymi szkolenia w dziedzinie nowych technologii⁶⁵. Czynniki związane z organizacją działania portalu dotyczą koordynującego go zespołu, formalnego połączenia ze stroną miejską oraz przyjętego celu.

⁶¹ IDI.

⁶² IDI.

⁶³Zob.: *Warszawski Program Edukacji kulturalnej – Strona główna Facebook* [<https://www.facebook.com/Warszawski.Program.Edukacji.Kulturalnej>; <https://twitter.com/hashtag/WPEK>, dostęp 14 grudnia 2018].

⁶⁴ Zob.: *Warszawski Program Edukacji kulturalnej – You Tube* [<https://www.youtube.com/channel/UCgAGgQgYI8HOQsUDoFKZlcg>, dostęp 14 grudnia 2018].; *Warszawski Program Edukacji kulturalnej – Flickr* [<https://www.flickr.com/photos/148992117@N08/>, dostęp 14 grudnia 2018].

⁶⁵ IDI.

Fakt administrowania serwisem przez firmę zewnętrzną niesie za sobą zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki. Wolor istniejącej sytuacji polega na tym, że zatrudniony administrator to osoba w pełni dyspozycyjna, dostępna również poza normowanym czasem pracy. Możliwość zgłoszenia ewentualnego problemu i uzyskania pomocy technicznej np. w godzinach popołudniowych czy wieczornych znacznie usprawnia pracę zespołu zaangażowanego w tworzenie zawartości portalu. Negatywną stroną korzystania z usług specjalisty zewnętrznego, a więc osoby niebędącej uczestnikiem wdrażania WPEK, jest zwolnienie go z obowiązku odpowiadania za kwestie merytoryczne. Konieczność formułowania i uzupełniania informacji dotyczących edukacji kulturalnej pozostaje w rękach pracowników poszczególnych biur Urzędu m.st. Warszawy. Wraz z rozproszeniem zadań rozmywa się także odpowiedzialność za treści publikowane w portalu. Wskutek tego ich zakres i kompletność niekiedy okazują się zbyt skromne. Problem ten dotyczy przede wszystkim relacji z działań realizowanych w szkołach (o wiele więcej uwagi poświęca się aktywności urzędów i instytucji kultury) oraz aktualności danych, którymi mogą one być szczególnie zainteresowane np. bieżącej bazy kontaktów do koordynatorów szkolnych.

Powiązanie serwisu ze stroną *kulturalnawarszawa.pl* znacznie poszerza jego zasięg. Dzięki przychylności zespołu Biura Kultury linki do informacji dotyczących WPEK zamieszczane są na wielu stronach miejskich.

Cele portalu *edukacjakulturalna.pl* i strony *kulturalnawarszawa.pl* są jednak odmienne:

(...) on jest o tyle inny, że opowiada o pewnym środowisku, o ludziach, którzy w tym siedzą (...). Oni się wymieniają wiedzą, natomiast *kulturalnawarszawa* jest z kolei opowieścią o ofercie kulturalnej⁶⁶.

Niemniej to priorytety witryny nadrzędnej realizowane są w pierwszej kolejności:

(...) jest częścią portalu miejskiego, a więc jeżeli będzie taka filozofia miasta, żeby szczególnie traktować te dziedziny kultury, te obszary działań no, to taki WPEK zasługuje na jakiś tam swój, na jakąś taką samodzielność już⁶⁷.

Wyłączenie portalu ze struktury strony miejskiej, mającej charakter informacyjny, zwiększyłoby jego skuteczność jako narzędzia sieciującego uczestników WPEK i promującego idee Programu. Przed „usamodzielnieniem” portalu należałoby jednak zweryfikować jego dotychczasowe zadania i sprecyzować nowe cele, które byłyby w pełni zgodne z priorytetami WPEK. Koniecznością byłoby także poszerzenie zespołu koordynującego portal. Przy odpowiednio licznym gronie specjalistów każdy z działów zawierałby kompletny i jak najbardziej aktualny zestaw informacji. Wdrożenie sugerowanych zmian wymaga zwiększenia nakładów finansowych na realizację działania systemowego, jakim jest prowadzenie serwisu internetowego.

Ocena stopnia wykorzystania portalu *edukacjakulturalna.pl* przez uczestników wdrażania Programu stanowiła jeden z celów badania ankietowego przeprowadzonego w ramach podjętej ewaluacji. W pierwszej kolejności ustalono częstość, z jaką koordynatorzy szkolni i przedszkolni korzystają z tego narzędzia. Okazuje się, że zaledwie 2% spośród nich robi to co najmniej kilka razy w tygodniu, za to 31% korzysta z niego kilka razy w miesiącu. Raz w

⁶⁶ IDI.

⁶⁷ IDI.

miesiącu portal odwiedzany jest przez 27% koordynatorów, a rzadziej przez 37% z nich. Tylko 3% badanych przyznaje, że w ogóle nie korzysta z portalu.

Aktywni użytkownicy portalu należący do ankietowanej grupy poproszeni zostali o ocenę przydatności treści zawartych w portalu. Za przydatne uznało je 73% koordynatorów, a 12% oceniło je jako bardzo przydatne. O małej przydatności treści portalu przekonanych jest 14% badanych, przy czym nikt nie określił ich mianem w ogóle nieprzydatnych.

Okazuje się, że 95% badanych, korzystających z portalu, nigdy nie zamieściło w nim własnych materiałów lub informacji. Gronu 4% zdarzyło się to zaledwie 1-2 razy, a 1% zrobił to kilkakrotnie. Żaden z badanych nie publikuje w portalu swoich materiałów i informacji z dużą częstotliwością (czyli wielokrotnie).

Nieco lepiej przedstawia się natomiast kwestia korzystania z omawianego narzędzia w celu nawiązywania kontaktu z innym realizatorem edukacji kulturalnej (np. innym koordynatorem szkolnym/przedszkolnym, realizatorem edukacji kulturalnej w instytucjach kultury, organizacjach pozarządowych). Minimum 1-2 razy w ten sposób posłużyło się nim 10% ankietowanych, a 7% zrobiło to kilkakrotnie. Żaden z koordynatorów nie deklaruje, że często komunikuje się z innymi realizatorami Programu za pośrednictwem portalu, a 82% z nich nie robi tego w ogóle.

3.2 Spółdzielnia Kultury

3.2.1 Wprowadzenie

Spółdzielnia Kultury powstała w odpowiedzi na potrzeby uczestników wdrażania WPEK postulowane w zakresie konieczności zacieśnienia współpracy pomiędzy zaangażowanymi w niego instytucjami, w szczególności – domami kultury i organizacjami pozarządowymi. Problem zdiagnozowany został w 2014 r., tj. w okresie zamykającym pierwszą edycję Programu i zdefiniowany jako jedna z ośmiu barier utrudniających jego realizację. Wśród przyczyn tkwiących u jej podstaw wskazano: brak wiedzy o wszystkich podmiotach działających na rynku kultury, ich wzajemną konkurencyjność, niewystarczający przepływ informacji i zbyt słabą komunikację pomiędzy nimi, nieuwzględnianie wspólnych celów oraz korzyści płynących ze współpracy, a także niewystarczającą skalę udostępniania zaplecza lokalowego instytucji publicznych na potrzeby wydarzeń kulturalnych⁶⁸. Rozwiązania, których wdrożenie może przyczynić się do poprawy istniejącej sytuacji zarekomendowane zostały w *Kodeksie dobrych praktyk współpracy dzielnicowych domów kultury i organizacji pozarządowych*⁶⁹. Proponowane w dokumencie formy kooperacji, praktykowane w ramach Spółdzielni Kultury, obejmują partnerstwo merytoryczne i udostępnianie zasobów.

Zaleca się, aby każda z instytucji partnerskich w ramach podjętego współdziałania dzieliła się posiadany przez siebie potencjałem:

- osobowym – profesjonalną kadrą;
- rzeczowym – zapleczem lokalowym, sprzętowym itp.;

⁶⁸ *Warszawski program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 8.

⁶⁹ *Kodeks dobrych praktyk współpracy dzielnicowych domów kultury i organizacji pozarządowych* opublikowany został w portalu <www.edukacjakulturalna.pl> w 2018 r.

- finansowym – zgodnie z zasadami finansowania i rozliczania działań instytucji⁷⁰.

W latach 2016-2017, a więc na długo przed oficjalnym opublikowaniem *Kodeksu dobrych praktyk...*, stołeczne Biuro Kultury w ramach LEK zrealizowało program szkoleń dla pracowników domów kultury, częściowo poświęcony tematyce współpracy z organizacjami pozarządowymi⁷¹:

(...) pomysł na spółdzielnię zaistniał podczas takich cyklicznych spotkań dyrektorów dzielnicowych domów kultury. Oni się spotykali w ramach laboratorium, które organizowała właśnie pani Pełnomocnik i wpadli na taki pomysł podczas którychś z warsztatów, że dużo rzeczy produkują, tylko kilkakrotnie te rzeczy gdzieś tam pokazują, później są chowane i, że fajnie by było stworzyć taką platformę, gdzie oni się mogą dzielić tym co mają. I to tak roboczo zostało nazwane Spółdzielnią Kultury i ten pomysł rzeczywiście udało się zrealizować. Powstała taka tablica ogłoszeń⁷².

Nazwa platformy zaproponowana została przez uczestników wdrażania WPEK podczas jednej z konferencji:

Tak ja w zasadzie pamiętam takie pierwsze początki Spółdzielni Kultury, kiedy na jakiejś konferencji Pani Pełnomocnik poprosiła wszystkich przybyłych aby wymyślili nazwę właśnie dla takiego portalu, miejsca gdzie można byłoby się dzielić zasobami. I pamiętam że tam wpisywaliśmy. Na schodach to było przypięte. Wpisywaliśmy różne nazwy. I ja tak się zastanawiałam: kurczę czy to się uda, czy to ludzie będą chcieli coś oddawać swojego, czy ci ludzie w ogóle w to wejdą. No ale nagle okazało się że no mamy Spółdzielnię Kultury, mamy ten portal dla którego nazwę wymyślaliśmy⁷³.

Spółdzielnię Kultury uruchomiono wstępnie w 2016 r., tj. w drugim roku wdrażania WPEK. Powołana została przez ekspertów Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy (CKS) i Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej. Finansowana jest ze środków miejskich przekazywanych przez Centrum Komunikacji Społecznej dla Domu Kultury Dorożkarnia, która do 2017 r. była operatorem Spółdzielni Kultury. Od roku 2018 funkcję tę pełni wspólnie z Centrum Komunikacji Społecznej, a dokładniej z Zespołem Wzmacniania Wspólnoty Lokalnej, funkcjonującym w jego strukturze⁷⁴.

⁷⁰ *Kodeks dobrych praktyk współpracy dzielnicowych domów kultury i organizacji pozarządowych*, p.: 6., 7., 8. [online] [dostęp 13 grudnia 2018]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.WPEK.pl/pi/125965_1.pdf>. Por. *Miasto kultury i obywateli. Program rozwoju kultury w Warszawie do roku 2020. Założenia*, s. 20-21 [online] [dostęp 13 grudnia 2018]. Dostępny w World Wide Web: <<http://strategia.um.warszawa.pl/content/miasto-kultury-i-obywateli-program-rozwoju-kultury-w-warszawie-do-roku-2020>>.

⁷¹ A. Szelięga, *NGO i domy kultury łączy potencjał twórczy* [online] [dostęp 13 grudnia 2018]. Dostępny w World Wide Web: <<https://publicystyka.ngo.pl/ngo-i-domy-kultury-laczy-potencjal-tworczy>>. Zob. też Fundacja OBSERWATORIUM na zlecenie Biura Kultury m.st. Warszawy, *Raport końcowy z ewaluacji Programu Laboratorium Edukacji Kulturalnej*, Warszawa 2017, s. 6 (dokument udostępniony przez Zamawiającego).

⁷² IDI.

⁷³ IDI.

⁷⁴ IDI.

3.2.2 Regulamin Spółdzielni Kultury

Spółdzielnia Kultury to platforma internetowa służąca gromadzeniu i wymianie informacji na temat zasobów materialnych, niematerialnych i osobowych zrzeszonych w niej członków. Dostępna jest pod adresem: <<http://spoldzielniakultury.waw.pl/>>. Funkcjonuje zarówno jako samodzielna strona, jak też stanowi podstronę serwisu *edukacja.kulturalna.pl*. Warunek korzystania z oferty stanowi jej nieodpłatność⁷⁵. Jedyną dopuszczalną formą rewanżu za otrzymaną pomoc to dobrowolna wymiana. Swą oficjalną działalność, po otrzymaniu obecnego kształtu, platforma rozpoczęła w 2017 r.:

(...) działamy niespełna 2 lata, bo ja zaczęłam pracę w styczniu 2017 i dostałam taką stronę bez żadnego zasobu. Taką stronę po prostu, że to była struktura. Więc przez niespełna 2 lata, a właściwie przez 1,5 roku zbudowaliśmy całkiem taką mocną sieć⁷⁶.

Działalność Spółdzielni Kultury nie jest poparta przepisami, które zapewniałyby ochronę formalno-prawną posiadaczom i użytkownikom udostępnianych zasobów. Warunki ich wypożyczania ustalane są indywidualnie pomiędzy zainteresowanymi stronami. Praktyką rekomendowaną przez twórców serwisu jest każdorazowe zawieranie porozumienia stanowiącego formę umowy⁷⁷. Platforma zarządzana jest przez administratora, zatrudnionego w wymiarze 70 godzin miesięcznie. Do jego licznych obowiązków należy m.in. moderowanie ogłoszeń pod kątem ich autentyczności i zgodności z zasadami działania Spółdzielni⁷⁸.

W sytuacjach wątpliwych kontaktuje się on z autorami dodawanych ogłoszeń, zastrzegając sobie prawo do redagowania i usuwania wpisów. Istnieją dwa sposoby dostępu do Spółdzielni Kultury: otwarty lub za pośrednictwem konta. Z pierwszego korzystają użytkownicy poszukujący określonego zasobu, którzy – po jego znalezieniu – kontaktują się indywidualnie udostępniającym. Zamieszczenie ogłoszenia wymaga natomiast uprzedniej rejestracji.

3.2.3 Społeczność Spółdzielni Kultury oraz jej zasoby

Obecnie, u schyłku roku 2018, w Spółdzielni Kultury zarejestrowanych jest ponad 70 podmiotów. Wśród nich są instytucje państwowe i prywatne: Miejsca Aktywności Lokalnej⁷⁹, domy kultury, biblioteki; fundacje i stowarzyszenia; mieszkańcy stolicy: artyści, animatorzy i ich publiczność. Po rocznym okresie pilotażowym odnotowano, że do grona

⁷⁵ Ze względu na nieodpłatny charakter usług świadczonych w ramach Spółdzielni Kultury w tej części analizy nie omawia się dobrych praktyk dotyczących udostępniania zasobów finansowych i zakupu usług, o których mowa w *Kodeksie dobrych praktyk...*

⁷⁶ IDI.

⁷⁷ Wzór porozumienia, w wersji gotowej do pobrania na dysk komputerowy, dostępny jest w serwisie Spółdzielni Kultury w zakładce *Idea*. Zob. *Przykład porozumienia, które warto podpisać wypożyczając dane zasoby* [online] [dostęp 13 grudnia 2018]. Dostępny w World Wide Web: <<http://spoldzielniakultury.waw.pl/idea-spoldzielni-kultury>>.

⁷⁸ O innych zadaniach realizowanych przez administratora mowa będzie w części poświęconej uwarunkowaniom i rekomendacjom.

⁷⁹ Miejscem Aktywności Lokalnej może być zarówno dom kultury czy biblioteka, jak też prywatny klub czy kawiarnia.

tego dołączyły klubokawiarnie i różnego typu organizacje prowadzące lub wspierające działalność społeczną⁸⁰. Członkiem Spółdzielni może być każda osoba, firma lub instytucja, bez względu na posiadaną osobowość prawną, pod warunkiem, że jej aktywność w przestrzeni platformy ma charakter niekomercyjny. Zgodnie z przyjętą ideą role „udostępniających” i „korzystających” mogą być wymienne, jednakże dostrzegalną tendencją jest pewien ich podział. Podmioty, które najczęściej dzielą się zasobami to: Miejsca Aktywności Lokalnej, domy kultury, organizacje pozarządowe i biblioteki. Pierwszy z nich, ze względu na swój szczególny związek z WPEK, wymaga krótkiego omówienia. Miejsca Aktywności Lokalnej (MAL) tworzone są przez – wspomniany już – Zespół Wzmacniania Wspólnoty Lokalnej, działający w obrębie CKS. Miano MALu otrzymuje dowolna instytucja, organizacja lub firma, która długofalowo i nieodpłatnie udostępnia swoją przestrzeń na potrzeby działań kulturalnych, edukacyjnych bądź społecznych. Warunkiem zakwalifikowania do grona MALi jest członkostwo w Spółdzielni Kultury, która zarazem prowadzi wykaz wszystkich tego typu miejsc w Warszawie. Wracając do pozostałych ogłoszeniodawców udzielających się w portalu, należy nadmienić, że ich działalność może mieć zasięg lokalny i sąsiedzki, jak również osiągać skalę dzielnicową i aglomeracyjną.

O wiele trudniejszym okazuje się zweryfikowanie beneficjentów Spółdzielni, którzy – wskutek zwolnienia z obowiązku rejestracji – pozostają anonimowi. Źródłem wiedzy na temat tej grupy są np. nieformalne spotkania uczestników wdrażania WPEK, których członkowie przywołują swoje doświadczenia związane z użytkowaniem platformy; inne sytuacje nieoficjalne. W gronie korzystających znajdują się organizacje pozarządowe, biblioteki, grupy wolontariatu, nieformalne grupy młodzieżowe, harcerze, a nawet osoby prywatne np. lokalni animatorzy, nieposiadający własnego zaplecza sprzętowego; studenci kierunków artystycznych, którzy potrzebują przestrzeni na zorganizowanie wystaw dyplomowych. Potencjalnie zainteresowane ofertą Spółdzielni są przedszkola i szkoły:

Ja staram się promować tę ideę wśród szkół i przedszkoli. Właśnie skończyliśmy taką wycieczkę po niemal wszystkich dzielnicach Warszawy, gdzie osoby z różnych instytucji edukacyjnych były obecne. I na razie zapraszam bardziej, czy kładę nacisk, żeby te podmioty bardziej pożyczaly [od innych], niż same się dzieliły. Tzn. zachęcam ich, jeżeli organizują jakiś dzień otwarty w szkole, albo jakiś piknik, to żeby w pierwszej kolejności jak nie znajdą u siebie, to szukały w spółdzielni. Taki mam troszkę na nich plan, że nie chcę ich od razu angażować, żeby same się czymś dzieliły, bo dużo w szkole się dzieje i zazwyczaj w szkołach brakuje, niż jest nadto. Więc staram się ich oswoić ze spółdzielnią, pokazuję że spółdzielnia jest po to, żeby oni właśnie pożyczali rzeczy, żeby oni tam szukali rzeczy, które są im potrzebne. Na różne wydarzenia, na różne pikniki, które organizują. A w drugiej kolejności, jak się już poczują bezpiecznie i poczują, że mają na to przestrzeń, żeby też się dzieliły czymś⁸¹.

Wysoki poziom aktywności edukacyjno-kulturalnej prezentowany przez środowisko oświatowe wiąże się z dużym zapotrzebowaniem na zasoby przydatne podczas organizacji przedsięwzięć, w których uczestniczą dzieci uczęszczające do przedszkoli i uczniowie szkół.

⁸⁰ Zob. *Sprawozdanie Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. edukacji kulturalnej za rok 2016*, s. 3. (dokument udostępniony przez Zamawiającego). Por. *Sprawozdanie Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. edukacji kulturalnej za rok szkolny 2017*, s. 3. (dokument udostępniony przez Zamawiającego).

⁸¹ IDI.

Czynnikami mogącym ograniczać ich chęć dołączenia do społeczności Spółdzielni okazują się liczne obowiązki wynikające m.in. z realizowanej obecnie reformy edukacji, których dopełnienie stanowi priorytet w działalności szkół. W przewyciężeniu istniejących trudności skutecznie pomagają Dzielnicowi Koordynatorzy WPEK. Znają oni potrzeby i potencjał swoich szkolnych odpowiedników, dzięki czemu mogą kierować ich do odpowiednich działów platformy.

O potencjale Spółdzielni Kultury najlepiej świadczy jej „asortyment”, obejmujący ponad 200 zasobów. W poniższym katalogu ułożone są one hierarchicznie, począwszy od najpotrzebniejszych, a na najmniej popularnych kończąc:

- przestrzeń – ok. 120 ofert:
 - ✓ sale (warsztatowe, wystawowe, sale na spotkania itp.),
 - ✓ ogrody,
 - ✓ taras,
 - ✓ boisko,
 - ✓ inne;
- sprzęty:
 - ✓ krzesła i stoły,
 - ✓ leżaki,
 - ✓ namioty,
 - ✓ drabiny,
 - ✓ sztalugi,
 - ✓ inne;
- produkty kultury – około 40 ofert:
 - ✓ koncerty,
 - ✓ spektakle,
 - ✓ wystawy;
- umiejętności – 7 ofert⁸².

Obserwacja ruchu użytkowników zarejestrowanych na stronie pozwala powiązać ich z określonymi typami zasobów. Jak wynika z przeprowadzonego badania, przestrzenie najczęściej udostępniane są przez domy kultury i Miejsca Aktywności Lokalnej (niektóre domy kultury pełnią zarazem funkcję MALi), rzadziej – przez organizacje pozarządowe i biblioteki. Domy kultury i sektor NGO z reguły dysponuje też produktami w postaci wydarzeń artystycznych. Biblioteki najchętniej dzielą się zaś posiadaniem przez siebie sprzętem.

⁸² IDI.

Zasobem oferowanym przez nielicznych są umiejętności, doświadczenie i wiedza specjalistów gotowych wesprzeć swym potencjałem organizatorów przedsięwzięć kulturalnych.

3.2.4 Struktura Spółdzielni Kultury

Portal Spółdzielni Kultury posiada prosty interfejs użytkownika, gwarantujący możliwość intuicyjnego poruszania się w obrębie jego struktury. Na stronie głównej znajdują się bannery graficzno-tekstowe, w których schematyczne ilustracje uzupełnione są etykietami słownymi. Organizują one zasoby Spółdzielni w następujące działy: *Sprzęt, Przestrzeń, Koncerty/Spektakle, Wystawy, Umiejętności, Inne zasoby*. Każdy banner pełni funkcję odnośnika do podstrony reprezentowanego przez siebie działu. Na podstronie znajduje się interaktywny plan dzielnic Warszawy. Kliknięcie kursorem myszki w obrębie którejkolwiek z nich powoduje wyświetlenie się listy zasobów danego działu, dostępnych w wybranym rejonie miasta. Pozycje zamieszczone na liście, podobnie jak bannery znajdujące się na stronie głównej, odsyłają użytkownika do konkretnego zasobu np. lokalu, sprzętu, wydarzenia. Każdy zasób opatrzony jest dokładnym opisem obejmującym: typ (rodzaj) zasobu; specyfikację (parametry, dane techniczne itp.); notę dotyczącą szczegółów udostępniania (wolne terminy, sugerowane przeznaczenie itp.); dane kontaktowe udostępniającego (nazwa, lokalizacja, numer telefonu, adres e-mailowy itp.). Wszystkie podstrony portalu zbudowane są w analogiczny sposób. Dodatkowo na stronie głównej znajdują się odnośniki do działów *Najnowsze zasoby* i *Aktualności* oraz formularz kontaktowy. Narzędziem wspomagającym skuteczne uzyskiwanie informacji jest okno wewnętrznej wyszukiwarki (zamieszczone na stronie głównej i na każdej z podstron serwisu).

3.2.5 Spółdzielnia Kultury z punktu widzenia użytkowników

Przeprowadzone badanie pozwala nakreślić zależności występujące pomiędzy wybranymi komponentami struktury serwisu i zachowaniem internautów korzystających ze Spółdzielni Kultury.

Przejrzysty układ bannerów graficzno-tekstowych widniejących na stronie głównej ma umożliwiać swobodne przeglądanie oferty. Użytkownicy nierzadko rezygnują z samodzielnego wyszukiwania potrzebnego im zasobu, a pytania o jego dostępność kierują bezpośrednio do administratora platformy (telefonicznie i za pośrednictwem poczty elektronicznej). Informacje udzielane im tą drogą nie zawsze mogą być wyczerpujące.

Zdarza się również, że wioski o udostępnienie zasobu zgłaszane są z bardzo małym wyprzedzeniem czasowym np. jednodniowym, co uniemożliwia ich realizację. Komunikat zamieszczony w zakładce *Idea* zawiera następujące przesłanie:

Szukając potrzebnych Tobie rzeczy, pamiętaj o tym, że wszystkie miejsca na tej stronie pomagają innym dobrowolnie i robią to dodatkowo, poza swoimi stałymi zadaniami. Dlatego postaraj się nie korzystać z zasobów SPÓŁDZIELNI KULTURY „w ostatnich chwili” [sic!]. Podchodź do każdego miejsca z szacunkiem. Jeśli chcesz możesz dać coś od siebie w zamian za pomoc, ponieważ nasza ideą jest dzielenie się tym, co mamy⁸³.

⁸³ Spółdzielnia Kultury (*Idea*), dz. cyt.

Warto podkreślić, że Spółdzielnia działa „po godzinach”, zatem największym jej deficytem, jakiego doświadczyć mogą „klienci” jest czas:

Bo wszystkie te miejsca, które udostępniają coś w Spółdzielni, robią to poza swoimi normalnymi obowiązkami, że to jest dobra wola i taka otwartość, a nie kolejny taki punkt, że w ramach swoich obowiązków muszą się czymś podzielić⁸⁴.

Terminem zapewniającym bezpieczne spełnienie prośby są 2 tygodnie. Ogłoszeniodawcy zwykle dodają tę informację do opisu oferowanych przez siebie zasobów.

Przyczyn opisanych sytuacji nie należy upatrywać w złej woli użytkowników. Prezentowane przez nich zachowania potraktować można jako nietakty wynikające z nieczytania informacji zamieszczonych na stronie lub po prostu z pośpiechu.

3.2.6 Uwarunkowania i wnioski

Na funkcjonalność Spółdzielni Kultury wpływają różnego rodzaju pozytywne i negatywne czynniki. Uwarunkowaniem, które sprzyja poszerzaniu skali omawianego przedsięwzięcia jest jego intensywna promocja. Przykład działań wewnętrznych realizowanych w tym zakresie stanowią śniadania inspirująco-sieciujące, organizowane 6 razy do roku przez koordynatorkę Programu⁸⁵. Odbývają się one w rozmaitych miejscach stolicy. Uczestniczą w nich instytucje dzielące się swoimi zasobami i organizacje lokalne, które warto zapraszać do współpracy:

No właśnie to jakby też jest bardzo ważne że te śniadania w dobrym towarzystwie to jest bardzo fajnie wymyślone narzędzie Spotykamy się i jemy śniadanie po prostu zawsze w pięknym miejscu i zawsze właśnie dzielimy się różnymi informacjami. Było spotkanie, w którym dzieliliśmy się informacjami o tym jak na przykład super działa miejskie pszczelarstwo. Byliśmy na warsztatach, w których mówiliśmy o tym jak założyć jadłodzielnię, czyli jak się dzielić, o idei foodsharingu. Było spotkanie w którym mówiliśmy o tym jak się dzielić na przykład swoimi zasobami, jak mogą książki, na przykład dzielenie się książkami, wpływać na zmianę postaw ludzkich. Uważam, że Spółdzielnia Kultury zmienia ludzi⁸⁶.

Ogromnym walorem omawianych spotkań jest ich rola sieciująca. Interesująca oprawa oraz duża częstotliwość spotkań sprawia, że sprzyjają one nie tylko upowszechnianiu idei Spółdzielni, lecz także integrują jej społeczność. Zewnętrzne formy promocji to kampanie informacyjne, podejmowane przy okazji miejskich wydarzeń kulturalnych np. podczas nocy bibliotek czy inicjatyw ogólnopolskich np. w trakcie konferencji organizacji pozarządowych, konferencji dzielnicowych WPEK lub na monitorach MZA, SKM i w tramwajach miejskich.

Trudno wyobrazić sobie dynamiczną sieć użytkowników Spółdzielni Kultury, która nie dysponowałaby wypracowanym na swoje potrzeby modelem komunikacji. W celu zabezpieczenia tej kwestii wzmocniono system kontaktów na poziomie dzielnic. Działanie podjęte w tym obszarze polegało na powołaniu delegatów wszystkich domów kultury, pozostających w stałej łączności z administratorem bazy, ułatwiając mu docieranie do poszczególnych grup odbiorców.

⁸⁴ IDI.

⁸⁵ Ostatnie tegoroczne śniadanie odbyło się w dniu 10 grudnia.

⁸⁶ IDI.

Czynnikiem hamującym pozytywny wpływ powyższych uwarunkowań na efektywność Spółdzielni Kultury jest niedostatecznie liczny zespół, który obsługiwałby rosnące grono użytkowników i promowałby jej ideę⁸⁷.

Problemy wynikające bezpośrednio z możliwości technologicznych serwisu Spółdzielni Kultury to: mało intuicyjny sposób lokalizowania niektórych produktów, wydłużony czas zamieszczania zdjęć oraz niemożność załączania materiałów audiowizualnych. Poza tym osoby udostępniające zasoby i korzystające z nich nierzadko zgłaszają potrzebę uzyskania pomocy w wykonaniu czynności takich jak: edycja treści ogłoszenia, odzyskanie hasła do konta, pobranie wzoru porozumienia (i jego znalezienie). Trwająca aktualnie przebudowa strony ma zapobiec występowaniu podobnych sytuacji. Zgodnie z planem, jej nowa wersja będzie bardziej zautomatyzowana, a tym samym prostsza w obsłudze.

Czynnikiem, który utrudnia budowę potencjału Spółdzielni Kultury jest brak narzędzia służącego monitorowaniu potrzeb użytkowników, a co za tym idzie – brak możliwości reagowania na nie tj. pozyskiwania zasobów cieszących się dużym powodzeniem i rezygnowania z tych, które okazują się zbędne. Przyczynę sytuacji stanowi zwolnienie klientów platformy z obowiązku posiadania konta. Decyzja ta ma na celu zniesienie bariery w dostępie do Spółdzielni Kultury, jaką dla części korzystających z niej osób stanowiłby obowiązek rejestracji.

Próba rozwiązania problemu było wstępne badanie użytkowników. Przeprowadzono je przy użyciu ankiety zamieszczonej w serwisie i rozsyłanej do instytucji zarejestrowanych w Spółdzielni. Diagnoza obejmowała następujące zagadnienia:

1. Czego szukał(a)byś w Spółdzielni kultury?
2. Jakiego typu przedmiotów, sprzętów brakowało Ci podczas organizacji lokalnego wydarzenia?
3. Co jeszcze warto uwzględnić w Spółdzielni Kultury, tak by była dla Ciebie jak najbardziej użyteczna?⁸⁸

Omówienie wyników sondażu znacznie wykroczyłoby poza zakres niniejszej analizy. Warto wspomnieć, że na poszczególne pytania odpowiedziało kolejno 27, 9 i 13 respondentów, przy czym nie wiadomo, które grupy użytkowników były tu reprezentowane. Fakt, że osoby korzystające ze Spółdzielni poświęciły swój czas na wypełnienie ankiety dowodzi tego, że cenią one działania podejmowane na rzecz dostosowania bazy do swoich potrzeb.

Spółdzielnia Kultury to kolejne działanie systemowe realizowane w ramach Programu Edukacji kulturalnej 2015-2020, które przebadano za pomocą ankiety stworzonej na potrzeby niniejszej ewaluacji. Częstość, z jaką koordynatorzy edukacji kulturalnej w szkołach i przedszkolach zagląдают do zasobów tej platformy jest zróżnicowana: 2% badanych robi to co najmniej kilka razy w tygodniu, taka sama grupa deklaruje, że odwiedza ją kilka razy w

⁸⁷ Do grona użytkowników dołączyło już jedno miasto spoza aglomeracji warszawskiej oraz lokalny ośrodek kultury z Józefowa.

⁸⁸ Pytania ankiety oraz wykresy ilustrujące jej wyniki udostępnione zostały przez administratora Spółdzielni Kultury.

miesiącu, 7% robi to raz na miesiąc, a 40% jeszcze rzadziej, podczas gdy 49% w ogóle nie wchodzi na jej stronę.

Osoby, które zadeklarowały, że śledzą stronę internetową *spółdzielniakultury.waw.pl* poproszone zostały o udzielenie odpowiedzi na pytanie czy zdarzyło im się korzystać z jej zasobów. Co czwarty badany (25%) wskazuje, że 1-2 razy skorzystał z potencjału Spółdzielni Kultury, a 6% skorzystało z niego kilkakrotnie. Wśród respondentów nie znalazły się osoby, które byłyby jej częstymi „klientami”, a 68,69% z nich ani razu nie wypożyczyło z niej żadnego zasobu. Ponadto 98% pytanych nigdy nie udostępniło posiadanych przez siebie zasobów za pośrednictwem Spółdzielni Kultury, jedynie 2% zdarzyło się to jedno lub dwukrotnie.

Koordynatorzy nieodwiedzający platformy zapytani o przyczyny zaistniałej sytuacji najczęściej stwierdzali, że nigdy o niej nie słyszeli (76%), natomiast 16% wymienia się zasobami, współpracując z innymi realizatorami edukacji kulturalnej, bez potrzeby korzystania z pośrednictwa Spółdzielni. Z kolei 4% badanych stwierdza, że zasoby oferowane w Spółdzielni Kultury są dla nich nieprzydatne. Inne powody to: brak czasu, brak potrzeby korzystania z zasobów oraz brak wiedzy na temat celu funkcjonowania Spółdzielni Kultury.

3.3 Fundusz Animacji Kultury

3.3.1 Wprowadzenie

Opracowany i wdrożony system finansowania edukacji kulturalnej stanowi narzędzie wspierające i umożliwiający realizację WPEK, ujęte w kategorii 2.1. *Finansowanie*. Zabezpieczenie budżetu oraz jego właściwe rozdysponowywanie powinno umożliwiać realizację działań z zakresu edukacji kulturalnej na wszystkich poziomach wrażliwości WPEK, niwelując bariery w postaci nieefektywnego kierowania środkami⁸⁹.

Fundusz Animacji Kultury to jedna z form finansowania Programu, zapewnianych przez Biuro Kultury Urzędu m.st. Warszawy w porozumieniu z Pełnomocnikiem Prezydenta m.st. ds. edukacji kulturalnej⁹⁰. Środki pieniężne przyznawane w ramach Funduszu Animacji Kultury mają formę małych grantów, tj. dotacji nieprzekraczających kwoty 10 tys. zł. Warunkiem ubiegania się ich przyznanie jest złożenie odpowiedniego wniosku do konkursu.

⁸⁹ *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020*, dz. cyt., s. 9-10, 16-17 (Bariera 5.; 4. Finansowanie).

⁹⁰ Biuro Kultury stosuje również inne sposoby finansowania działań z zakresu edukacji kulturalnej. Pierwszy z nich to organizacja konkursów i małych grantów dla organizacji pozarządowych, Drugim sposobem jest fundowanie różnego rodzaju stypendiów artystycznych. Biuro Kultury współfinansuje też Warszawską Nagrodę Edukacji Kulturalnej i wspiera inne programy. WPEK finansowany jest także przez Biuro Edukacji (WIE, PEGAZ, dotacje dla organizacji pozarządowych, Aktywna Warszawska młodzież), Biuro Projektów i Polityki Społecznej, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej. Środki na finansowanie edukacji kulturalnej pozyskiwane są z: prywatnych fundacji, programów europejskich, inicjatyw obywatelskich i społecznych, ze środków publicznych, z instytucji narodowych, a nawet z crowdfundingu, czyli finansowania społecznościowego. Zob. *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej. Instrukcja obsługi*, s. 54-61 [http://edukacjakulturalna.pl/pi/126120_1.pdf , dostęp 14 grudnia 2018]. Por. *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej – Finansowanie edukacji kulturalnej* [online] [http://www.WPEK.pl/WPEK,1,5144.html?locale=pl_PL, dostęp 14 grudnia 2018].

3.3.2 Zasady przyznawania środków

Procedurę przyznawania środków otwiera konkurs ogłaszany na początku każdego roku kalendarzowego. Informacje o szczegółach publikowane są w portalu *edukacjakulturalna.pl* w zakładce *Finansowanie edukacji kulturalnej*⁹¹. Obejmują one: termin składania wniosków; adres poczty elektronicznej, pod który należy je przesyłać, wykaz priorytetów określonych dla danej edycji konkursu, a także wymagane załączniki: *Formularz zgłoszenia projektu, Formularz sprawozdania, Regulamin Funduszu Animacji Kultury*⁹². Nabór formularzy odbywa się w styczniu⁹³. Dokumenty rozpatruje komisja złożona z Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej, członków Biura Kultury oraz Rady Programowej WPEK. Wyniki konkursu ogłaszane są w formie protokołu, po czym następuje przekazanie środków autorom wyłonionych projektów.

Fundusz Animacji Kultury wznowiony został w 2015 r.⁹⁴ Pieniądze z jego puli – jak dotąd – przyznawane były w każdym roku drugiej edycji Programu. W 2015 r. pomoc finansową otrzymało 17 grup amatorskich oraz instytucje realizujące projekty partnerskie (domy kultury i biblioteki)⁹⁵. W latach 2016 i 2017 dofinansowane zostały działania z zakresu edukacji kulturalnej realizowane przez domy kultury⁹⁶. W ramach Funduszu Animacji Kultury w 2018 r. dofinansowano 39 projektów realizowanych obecnie w domach kultury i bibliotekach. Projekty wyłoniono wśród zgłoszonych na następujące zadania konkursowe: Zadanie nr 1 - Projekty edukacji kulturalnej jako projekty partnerskie dwóch lub więcej dzielnicowych domów kultury; Zadanie nr 2 – Projekty edukacji kulturalnej; Zadanie Rewitalizacja - Projekty rewitalizacyjne – kulturalne lub edukacji kulturalnej realizowane w ramach Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 r.

3.3.3 Zadania Funduszu Animacji Kultury oraz jego beneficjenci

Za pośrednictwem Funduszu Animacji Kultury dotowane są następujące zadania:

- projekty kulturalne lub edukacji kulturalnej realizowane w obszarze rewitalizacji;
- projekty partnerskie edukacji kulturalnej co najmniej dwóch instytucji;
- wsparcie zespołów amatorskich⁹⁷.

⁹¹ Zob. *Kolejna edycja Funduszu Animacji Kultury – Rewitalizacja 2018* [http://edukacjakulturalna.pl/WPEK,wiadomosc,10120.html?locale=pl_PL , dostęp 20 stycznia 2019].

⁹² Zob. tamże, *Do pobrania*.

⁹³ *Kolejna edycja Funduszu Animacji Kultury – Rewitalizacja 2018* [http://edukacjakulturalna.pl/WPEK,wiadomosc,10120.html?locale=pl_PL , dostęp 14 grudnia 2018].

⁹⁴ *Sprawozdanie Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. edukacji kulturalnej za rok 2015*, dz. cyt., s. 2.

⁹⁵ Tamże.

⁹⁶ W sprawozdaniach za lata 2016 i 2017 nie zamieszczono danych na temat liczby przyznanych dotacji. Zob.: *Sprawozdanie Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. edukacji kulturalnej za rok 2016*, dz. cyt., s. 3; *Sprawozdanie Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. edukacji kulturalnej za rok szkolny 2017*, s. 3 (dokumenty udostępnione przez Zamawiającego).

⁹⁷ *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej – Finansowanie edukacji kulturalnej*, dz. cyt.

Liczba uwzględnianych zadań jest zmienna. W 2015 r. skoncentrowano się wyłącznie na projektach zgłaszanych przez grupy amatorskie. W kolejnym roku środki Funduszu przeznaczono zarówno na działania grup amatorskich, jak też na działania partnerskie co najmniej dwóch domów kultury. Największe zmiany nastąpiły w roku 2017. Po pierwsze, do konkursu przystępować mogą odtąd domy kultury chcące realizować projekty indywidualne w zakresie edukacji kulturalnej. Po drugie, do listy wspieranych zadań dodano obszar rewitalizacji. Zintegrowany program rewitalizacji to program miejski dotyczący wszelkich działań o charakterze społecznym oraz inwestycyjnym, realizowanych na terenie obejmującym część dzielnic Praga Północ, Praga Południe i Targówek. Dodatkowe środki na ten cel przekazuje Biuro Architektury i Planowania Przestrzennego. Dzięki temu w 2018 r. wsparcie dla wnioskodawców ocenionych pozytywnie w zakresie rewitalizacji, przyznawane standardowo w wysokości 10 tys. zł, powiększono do kwoty 15 tys. zł.

Każda edycja Funduszu Animacji Kultury poświęcona jest wybranym priorytetom. Ich selekcji dokonuje się w odniesieniu do aktualnych zjawisk kulturalnych i społecznych:

(...) jest to program (...) który porusza po prostu bieżące i ważne problemy naszych czasów. W Jednym z nich jest kryzys migracyjny. Warszawa też staje się takim miastem wielu kultur. Dlatego w ubiegłym roku (...) zdecydowaliśmy, że priorytetem w Funduszu będzie wielokulturowość⁹⁸.

Zadania realizowane są w formie projektów. Celem projektów dofinansowanych w 2018 r. na rzecz wielokulturowości było zachęcanie instytucji kultury do współpracy z imigrantami i członkami mniejszości narodowych oraz do tego, aby włączali się oni w działania z zakresu edukacji kulturalnej nie tylko w charakterze ich odbiorców, ale również w roli twórców wydarzeń, warsztatów itp.

Projekty rewitalizacyjne dotyczą wybranych dzielnic Warszawy. Uwadze Funduszu nie uchodzi również grono twórców amatorów. Zadanie to powstało w odpowiedzi na potrzebę środowiska. W Warszawie działają setki zespołów ruchu amatorskiego. Dzielnicowe domy kultury nie posiadają budżetów wystarczających na realizację nowych spektakli czy prezentacje podczas festiwali, stąd środki na te cele zabezpieczane są w ramach Funduszu Animacji Kultury.

Beneficjentami grantów są m.in. animatorzy pracujący w domach kultury oraz artyści będący członkami grup amatorskich. Przyznane im pieniądze mogą wykorzystywać na rozmaite cele związane ze swoimi projektami:

(...) wiedzieliśmy od Domów Kultury, że wsparcia potrzebują zespoły amatorskie działające przy domach kultury. Nie mogą jechać na festiwale, nie mają pieniędzy na warsztaty. Albo występują w ciuchach z lumpeksu. Więc był taki nasz pomysł, żeby najpierw wesprzeć te zespoły amatorskie różnego typu, teatralne, taneczne, muzyczne⁹⁹.

Pokrycie kosztów uczestnictwa w wydarzeniach edukacyjno-kulturalnych, czy wyposażenie własnego warsztatu w materiały niezbędne do przeprowadzenia projektu, to zaledwie jedna

⁹⁸ IDI.

⁹⁹ IDI.

z możliwości rozdysponowania otrzymanych funduszy. Granty zwykle wystarczają na pokrycie wszystkich wydatków związanych z realizacją niewielkiego przedsięwzięcia:

Nazwę to w ten sposób - jest to mały grant. Jak dla grupy teatralnej no to oni byli przeszczęśliwi i dla nich to było świat i ludzie, bo te 10 tysięcy dla grupy teatralnej, która liczy, nawet niech liczy 10 osób, bo tyle mniej więcej mają takie grupy teatralne. To jest bardzo dużo, bo już z tym można naprawdę wiele rzeczy zrobić, tak jak oni naprawdę bardzo ładnie to wykorzystali. Na taki mały projekcik jak tutaj ja zrobiłam, czyli to *Oswoić nieznane*, kiedy mamy 10 warsztatów, iluś tam prowadzących, zakup produktów, bo jak była kuchnia żydowska, no to robiliśmy sami potrawy, były panie, które prowadziły. Na taki mały projekt to jest wystarczalne¹⁰⁰.

Wśród twardych rezultatów osiągniętych w ramach projektu, poza wymienionymi wyżej, mogą znaleźć się także: wystawy, koncerty i inne akcje; publikacje (filmy, płyty, strony internetowe); utwory literackie i muzyczne czy nowe grupy zainteresowań¹⁰¹.

3.3.4 Uwarunkowania i wnioski

Skuteczność analizowanego systemu finansowania uzależniona jest od wpływu kilku czynników. Ogromną zaletę Funduszu Animacji Kultury stanowi niewielki zakres wymagań formalnych nakładanych na jego potencjalnych beneficjentów. Osoby zainteresowane otrzymaniem wsparcia zobowiązane są tylko do wypełnienia i złożenia *Formularza zgłoszenia projektu*. Formą podsumowania zrealizowanych działań jest natomiast *Formularz sprawozdania*. Dokumenty te liczą odpowiednio dwie i trzy strony. Posiadają one formę klarownych tabel, co sprzyja ich łatwemu uzupełnieniu. W sytuacji jakichkolwiek wątpliwości wnioskodawcy mogą zwrócić się telefonicznie o pomoc do Biura Kultury. Niedogodnością zgłaszaną przez respondentów badania okazuje się dedykowanie projektów rewitalizacyjnych wybranym dzielnicom Warszawy. Wnioskodawcami w tym zakresie mogą być instytucje kultury zlokalizowane na Pradze Północ, Pradze Południe i na Targówku. Instytucje znajdujące się w innych rejonach stolicy, zainteresowane realizacją tego zadania, muszą natomiast pozyskać partnerów z uprzywilejowanych obszarów i tam przeprowadzić zaplanowane działania.

Kwestią zgłaszaną przez rozmówców jest także konieczność poszerzenia grona instytucji będących beneficjentami Funduszu Animacji Kultury. Wysoka aktywność domów kultury oraz grup amatorskich kontrastuje tu z niedostateczną obecnością bibliotek i szkół. Warto zatem zachęcać zaangażowane podmioty do podejmowania współpracy z bibliotekami i szkołami. Rozwiązanie to może okazać się efektywne jeżeli projekty dotowane w ramach Funduszu dotyczyć będą zadań, które okażą się atrakcyjne dla nowych partnerów.

¹⁰⁰ IDI.

¹⁰¹ Zob. *Formularz sprawozdania*.

4 PODSUMOWANIE

W ramach *Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020* realizowane są wszystkie działania systemowe, przyjęte w dokumencie określającym założenia Programu. Warto przypomnieć, że należą do nich: prowadzenie portalu internetowego *edukacja.kulturalna.pl*; udostępnianie zasobów warszawskich instytucji i organizacji za pośrednictwem Spółdzielni Kultury; dofinansowywanie projektów dotyczących edukacji kulturalnej realizowanych przez artystów i animatorów m.in. z puli Funduszu Animacji Kultury; podnoszenie kompetencji kadry pracowników sektorów kultury i edukacji m.in. w ramach Laboratorium Edukacji Kulturalnej, w ramach szkoleń WCIES czy podczas konferencji z cyklu *Kulturalna Edukacja Warszawy*; promowanie autorów nowatorskich projektów z zakresu edukacji kulturalnej w dorocznym konkursie Warszawskiej Nagrody Edukacji Kulturalnej oraz Giełdy Projektów i Programów Edukacji Kulturalnej; organizowanie Festiwalu Energii Kulturalnej, stanowiącego przegląd twórczości amatorskiej, a także aktywizowanie uczniów do udziału w pozaszkolnych zajęciach z zakresu edukacji kulturalnej i dokumentowanie ich osiągnięć na tym polu poprzez IQ Indeks Kulturalny.

Badanie przeprowadzone z przedstawicielami wszystkich szczebli wdrażania Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020, m.in. z pracownikami wybranych instytucji kultury i placówek oświatowych, wykazały, że działania z omawianego obszaru obejmują szeroki wachlarz dziedzin sztuki oraz rozmaite formy działalności kulturalnej, artystycznej i edukacyjnej. Działania te odbywają się na terenie wszystkich dzielnic Warszawy i adresowane do są wszystkich grup wiekowych mieszkańców stolicy, od najmłodszych dzieci po seniorów. Ich realizatorzy dokładają starań, aby angażować w nie osoby potencjalnie zagrożone wykluczeniem z udziału w życiu społecznym i kulturalnym ze względu na wiek, niepełnosprawność, sytuację materialną, poziom wykształcenia lub kompetencji kulturowych. Stąd wiele inicjatyw adresowanych jest do odbiorców z różnego rodzaju dysfunkcjami, a także do członków mniejszości narodowych.

Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020 sprzyja także angażowaniu w edukację kulturalną dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz uczniów szkół. Dokumentem, który umożliwi dostosowanie celów tego typu zajęć realizowanych w szkołach i przedszkolach do założeń Programu jest Szkolny Program Edukacji Kulturalnej. Choć jego posiadanie ma charakter dobrowolny, to coraz więcej placówek decyduje się na jego wprowadzenie. Rozwiązaniem zapewniającym sprawny przepływ informacji pomiędzy nauczycielami a pozostałymi uczestnikami wdrażania Programu jest wprowadzenie funkcji Koordynatora Edukacji Kulturalnej w Szkole/Przedszkolu.

Istniejąca sieć koordynatorów edukacji kulturalnej działających w placówkach oświatowych, instytucjach kultury i organizacjach pozarządowych stanowi jeden z czynników pozytywnie wpływających na efektywność Programu. Wyniki ankiety internetowej przeprowadzonej w ramach niniejszego badania wykazują, że koordynatorzy kontaktują się ze sobą celem pozyskania informacji o aktualnych wydarzeniach edukacyjno-kulturalnych czy wymiany doświadczeń. Ze względu na zróżnicowaną częstotliwość kontaktów (kilka razy na tydzień, raz/kilka razy na miesiąc, rzadziej niż raz na miesiąc, nigdy) ankietowani deklarują potrzebę zwiększenia współpracy pomiędzy poszczególnymi grupami koordynatorów.

Wśród innych uwarunkowań sprzyjających realizacji Programu wymienić należy współpracę uczestników wdrażania podejmowaną w ramach inicjatyw partnerskich; wsparcie udzielne realizatorom edukacji kulturalnej przez zwierzchników (np. dyrektorów szkół, instytucji, organizacji), aktywną postawę Pełnomocnika Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej, a także zaangażowanie poszczególnych Biur Urzędu m.st. w realizację Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020.

Fakt, że kolejne polskie miasta, takie jak Gdańsk, Lublin, Kraków, Słupsk, Koszalin i Łódź wyrażają potrzebę opracowania własnych programów edukacji kulturalnej świadczy nie tylko o skutecznej promocji inicjatywy warszawskiej, ale również o jej innowacyjności w skali kraju.

5 REKOMENDACJE

Wniosek (uzasadnienie rekomendacji)	Rekomendacja i sposób jej wdrożenia	Adresat
<p>Koordynatorzy, którzy brali udział w szkoleniach organizowanych przez WCIES, w większości oceniają je jako użyteczne.</p> <p>Do najczęściej wskazywanych przyczyn nieuczestniczenia w szkoleniach należał brak wiedzy na temat dostępnej oferty szkoleniowej.</p> <p>Propozycje sformułowane przez koordynatorów przemawiają za zapewnieniem szkoleń m.in.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) z zakresu pozyskiwania funduszy na edukację kulturalną 2) poświęconych przedsięwzięciom z zakresu edukacji kulturalnej skierowanym do dzieci w wieku przedszkolnym. (s. 32, 36-38) 	<p>Zwiększenie stopnia poinformowania potencjalnych uczestników o ofercie szkoleniowej związanej z edukacją kulturalną:</p> <ul style="list-style-type: none"> • promowanie oferty szkoleń przez koordynatorów dzielnicowych oraz podczas spotkań z udziałem osób zaangażowanych w edukację kulturalną. • dystrybucja informacji o szkoleniach dostosowana do zapotrzebowania wyrażonego przez poszczególnych koordynatorów. <p>Zapewnienie oferty szkoleń dostosowanej do potrzeb potencjalnych użytkowników.</p>	<p>Pełnomocnik Prezydenta m.st. Warszawy, Biuro Edukacji</p>
<p>Kontakty pomiędzy koordynatorami (dzielnicowymi i pracującymi w poszczególnych placówkach) mogą być dla nich okazją do czerpania inspiracji i dzielenia się wiedzą, mogą także prowadzić do podejmowania wspólnych przedsięwzięć.</p> <p>Zarazem znaczna część koordynatorów pracujących w szkołach lub przedszkolach nie miała kontaktu z koordynatorami dzielnicowymi.</p> <p>Wprawdzie w przybliżeniu połowa koordynatorów pracujących w placówkach nie dostrzega zalet, jakie mogłyby im przynieść im kontakty z koordynatorami z innych szkół lub przedszkoli, ale zarazem sugestia częstszych spotkań z innymi koordynatorami powtarzała się wśród respondentów szczególnie często. (s. 31, 33)</p>	<p>Promowanie „horyzontalnej” współpracy pomiędzy koordynatorami z placówek edukacyjnych: promocja dobrych praktyk dotyczących współpracy w zakresie edukacji kulturalnej pomiędzy placówkami oświatowymi.</p> <p>Podniesienie intensywności współpracy pomiędzy koordynatorami dzielnicowymi a koordynatorami w szkołach i placówkach: sprecyzowanie zadań koordynatorów dzielnicowych w zakresie wspierania koordynatorów w placówkach (począwszy od monitorowania zmian na stanowiskach koordynatorów oraz inicjującego kontaktu z nowymi koordynatorami).</p>	<p>Pełnomocnik ds. edukacji kulturalnej, Koordynatorzy dzielnicowi, koordynatorzy szkolni</p>

Wniosek (uzasadnienie rekomendacji)	Rekomendacja i sposób jej wdrożenia	Adresat
<p>Koordynatorzy szkolni często się zmieniają, nie wszyscy mają wiedzę o Programie, nie znają się ze sobą i nie zawsze współpracują w ramach jednej dzielnicy</p>	<p>Ciągła praca nad sieciowaniem środowiska edukacji kulturalnej w dzielnicach, aktywizacja, wzmacnianie i motywowanie szkolnych koordynatorów edukacji kulturalnej, zacieśnienie współpracy z koordynatorami dzielnicowymi, zachęcanie do współpracy ponaddzielnicowej.</p>	<p>Pełnomocnik ds. edukacji kulturalnej, Koordynatorzy dzielnicowi</p>
<p>Ograniczeniem realizacji WPEK są niewystarczająco liczne zasoby kadrowe: zespół pracowników Urzędu m.st. Warszawy zaangażowanych we wdrażanie programu jest zbyt mały. Fakt, że zespół składa się z pracowników różnych Biur, sprzyja przepływowi informacji pomiędzy tymi komórkami organizacyjnymi.</p> <p>Oddelegowanie dodatkowego pracownika do wykonywania zadań redaktora i autora tekstów zamieszczanych w portalu edukacja.kulturalna.pl (niekoniecznie w wymiarze pełnego etatu) byłoby szansą na zwiększenie zasobu zamieszczanych w portalu informacji. (s. 29, 50)</p>	<p>Zwiększenie liczebności zespołu zaangażowanego we wdrażanie WPEK, przy utrzymaniu jego międzybiurowego charakteru.</p>	<p>Pełnomocnik Prezydenta ds. edukacji kulturalnej, Biuro Kultury, Biuro Edukacji</p>
<p>Warszawska Nagroda Edukacji Kulturalnej cieszy się dużą popularnością.</p> <p>W dotychczasowych edycjach większość nagradzanych inicjatyw była skierowana do dzieci i młodzieży. (s. 17)</p>	<p>Wykorzystanie nagrody do ukierunkowywania edukacji kulturalnej na działania skierowane do konkretnych grup odbiorców – w tym również osób dorosłych: wprowadzenie kategorii, w ramach których będą nagradzane projekty skierowane do grup wskazanych przez Kapitułę Warszawskiej Nagrody Kulturalnej i/lub Radę WPEK.</p> <p>Do rozważenia: połączenie nagrody z dotacją na upowszechnianie nagrodzonego rozwiązania.</p>	<p>Pełnomocnik Prezydenta ds. edukacji kulturalnej, Biuro Kultury, Biuro Edukacji</p>
<p>Zapisany we WPEK zestaw mierników jest nieefektywny i w praktyce nie obowiązuje. Część z nich nie jest w</p>	<p>Opracowanie – w ramach przyszłego programu realizującego cel 4.1 Strategii #Warszawa2030, którego zakres obejmie edukację kulturalną – zestawu mierników lepiej</p>	<p>Pełnomocnik Prezydenta ds. edukacji kulturalnej, Biuro</p>

wystarczającym stopniu związana z Programem, którego efekty mają mierzyć. (s. 41)	dostosowanych do zakresu programu i bardziej efektywnego pod względem zasobów potrzebnych do ustalenia wartości poszczególnych mierników.	Kultury i Biuro Edukacji
W przeprowadzonym badaniu ankietowym większość badanych (73%) oceniła zawartość portalu edukajakulturalna.pl za pomocną w pracy animatora	Utrzymanie i rozwój portalu www.edukajakulturalna.pl jako bazy wiedzy i informacji dla środowiska edukacji kulturalnej.	Pełnomocnik Prezydenta ds. edukacji kulturalnej